

PAPER DETAILS

TITLE: 'AHDI-I BAGDÂDÎ VE SIIRLERİ

AUTHORS: Hasibe MAZIOGLU

PAGES: 95-150

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/636399>

‘AHDİ-İ BAĞDÂDÎ VE ŞİİRLERİ

(Öl. H. 1002 / M. 1592)

PROF. DR. HASİBE MAZIOĞLU

“*Gülşen-i Şu‘arâ*” tamlamasının ebcedle karşılığı olan H. 971 (M. 1563) de yazdığı şairler tezkiresi ile bize değerli bir kaynak yapıt bırakmış olan Ahdi yazın tarihimizde tezkire yazarı olarak tanınır. Ahdi’nin, tezkiresine aldığı şairleri görerek ya da sorup araştırarak, yan tutmadan yazmağa özen göstermesi, Bağdad yöresi ile İran’da yetişen Türk şairlerini de koyması ve bize yeni bilgiler vermesi bakımından tezkiresi özel bir değer ve önem taşır. Buna karşın, bugüne değin ne Ahdi’nin yaşamı, yazar ve sanatçı olarak kişiliği üzerinde durulmuş, ne de tezkiresinin geniş bir incelemesi ve değerlendirmesi yapılmıştır. Eski yazınımızın höylesine önemli bir kaynak yapıtı olan *Gülşen-i Şu‘arâ*’nın bugüne değin basılmayıp yazma halinde kalmış olması bu alandaki çalışmaların ne denli yavaş ve yetersiz olduğunu kanıtlar.

Eski yazınımızla uğraşanlar Ahdi’nin yalnızca tezkire yazarı olmayıp şairliğini, tezkiresinde yer yer şiirlerini de vermiş olduğunu bilirler. Ne var ki o tezkireci olarak ün yaptığından onun şair kişiliğinden ve şiirlerinden hiç söz edilmez. Ahdi’nin tezkireciliği yanında şairliğinin de incelenmesi ve şiirlerinin toplanarak ortaya çıkarılması onun sanatçı kişiliğini bütünüyle tanıma olanağını verecektir. Çünkü Ahdi’nin elimizde bulunan çoğu türkçe, birkaçı farsça olan şiirleri bir divançe oluşturacak sayıyı bulmaktadır. İşte bu yazımızda bizi Ahdi’nin şairliği ve şiirleri üzerinde durmağa yönelten neden onun gazellerini içeren bir yazmanın elimize geçmiş bulunmasıdır. Çünkü Ahdi’den söz eden tezkirelerin örnek olarak verdikleri bir kaç beyitle *Gülşen-i Şu‘arâ*’da bulunanlar dışında onun şiirlerini toplu olarak içine alan bir divanı elimizde yoktur. Onun şiirlerini bir divan biçiminde düzenleyip düzenlemediğini de bilmiyoruz. Ancak şiir mecmualarında gazellerine ve beyitlerine rastlanmaktadır.

Ahdi, şair olarak, Aşık Çelebi, Hasan Çelebi, Beyani, Riyazi, Kafzade Faizi tezkirelerinde ve Âlî’nin *Kühü’l-Ahbâr*’ında vardır. Aşık

Çelebi ile Riyazi adının Mehdi, Beyani ve Âlî ise Âhmed olduğunu yazıyorlar. Riyazi'nin Bağdad' da Ahdi ile görüşmüş olması göz önüne alınırsa Mehdi adının doğru olması gerekir. Âşık Çelebi onun önce adını yani Mehdi'yi mahlâs edindiğini, fakat Bağdad şairlerinden birinin de bu mahlası almış olduğunu görerek mahlasını Ahdi'ye çevirdiğini yazıyor.

Ahdi'nin Babası "Şemsi-i Bağdādî" de şairdir. Ahdi babasını şair olarak tezkiresine de almıştır. Riyāzü's-Şu'arā'da da Şemsi-i Bağdādî vardır. Ahdi, babasının "ehl-i 'ilm zümresinden" olduğunu, günlerini kanaat köşesinde okuyup yazmakla ve Padişahın (Kanuni Sultan Süleyman) devletinin devamına dua etmekle geçirdiğini, Padişah adına Mesnevi bahrinde yazdığı üç kitabın "makbûl-i fuzalâ-yı zamân ve pesendide-i fusahâ-yı cihân" olduğunu yazar. Yine oğlunun yazdığına göre belagatli mazmunlar bulmakta eşsizmiş. Türkçe ve farsça nice nice kasideler, Peygamber ile İmamlar hakkında na'tler yazmış, gazellerinden oluşan divan düzenlemiş. Ahdi tezkireinin başında babası Şemsi'nin Kanuni övgüsünde yazdığı farsça 7 beytini, söz hakkında mesnevi biçiminde yine farsça 5 beytini, Kanuni için yazdığı üç dilde "mülemma" "bir kasidesinden türkçe bir beytini verir. Riyāzü's-Şu'arā'da Gülşen-i Şu'arā'da bulunmayan bir beyti daha bulunmaktadır. Bu örneklerden Ahdi'nin babası Şemsi'nin divan şiirinin usta şairlerinden olduğu anlaşılıyor. Kanuni için yazdığı:

Sāye-i lutf-ı Hudāvend-i cihân
Şāh bin şāh Süleymān-ı zamân

beytiyle başlayan övgüsü onun söyleyiş gücünü gösterdiği gibi,

Tarama şāne ile zülf-i 'abîr-efşānuñ
Hâtırım yıkma efendî bir alay miskinüñ

Sen çekdügüñ zaman kadehden şarāblar
Tâcin göge atar ferahından habāblar

Ne bilür kâmet-i dil-cûñ elemin bād-ı seher
O bir âvāre durur kendü hevâsında yiler

beyitlerindeki duygu inceliği, türkçe deyimleri şiirde başarıyla kullanmış olması Şemsi'nin iyi bir şair olduğunu göstermeğe yeter.

Ahdi, tezkiresine şair olan iki kardeşini de almıştır. Büyük kardeşi Riyazi'nin türkçe ve farsça şiirler yazdığını, iyi muamma çözdüğünü ve

H. 963 de öldüğünü bildiriyor. Küçük kardeşi şair “Murâdî-i Bağdâdî” den aşağıda söz edeceğiz.

Gülşen-i Şu‘arâdaki “Hüseyn-i Bağdâdî” adlı şairin de Ahdi’nin amcası olduğunu öğreniyoruz. Onun da türkçe ve farsça şiirler yazdığı, H. 985 / M. 1577 de öldüğü ve Kerbelâ’da gömülü olduğu yazılıdır. Yine Gülşen-i Şu‘arâ’daki “Rindî-i Bağdâdî” de amcasının oğludur. H. 993 / M. 1585 de öldüğünde oğlu Zühdi’nin babası için yazdığı ölüm tarihinden bunun da şair olduğu anlaşılıyor.

Böylece Ahdi, bireylerinin çoğu şair olan kültürlü bir ailedendir. Kendisi de tezkiresinde amcası Hüseyn-i Bağdâdî’den söz ederken “âbâ ve ecdâd-ı pâk-nihâdî ol diyâr-ı a‘yân-ı huceste-şânından” dır diye yazar. Bağdad’ın ileri gelen, soyca temiz yaratılışlı bir ailesinden olan Ahdi’nin kendisi de devrinde şair olarak tanınmıştır. Nitekim Osmanlı tezkirecilerinden Aşık Çelebi ile Hasan Çelebi Ahdi’nin Bağdad’ın tanınmış şairlerinden olduğunu yazıyorlar. Aşık Çelebi Ahdi için “Sâhib-i ‘ilm ü ma‘rifet hoş-fehm ü hoş-kitâbet kimsedür “der. Hasan Çelebi de” Bûlegâ-yı şu‘arâ ile âşinâ olmağla dîde-i cânı kuhl-i ma‘rifet ü kemâlât ile rûşenâ“diyerek bilgisinin ve yetkinliğinin düzeyini ve nedenini belirtir. Kendisi de tezkire yazarı olan Aşık Çelebi’nin Ahdi’nin tezkiresi hakkında “Şu‘arâ-yı Rûmı tezkire idüp insâf budur ki iyü tettebbu‘itmişdür” demesi ve “sâ‘ir A‘câm gibi Rûma ve Rûmîlere münkir degüldür” sözü ile Ahdi’nin Osmanlı şairlerini yan tutmadan değerlendirmiş olduğunu vurgulayarak onun eserini beğendiğini yazmış olması önemli bir değerlendirmedir. Hasan Çelebi “tâ‘ife-i A‘câm”ın türkçe iyi yazamadıkları ve türkçenin inceliklerine inemedikleri halde Ahdi’nin şiirlerinin “Rumîyâne ve üstâdâne” olduğunu ve herkesçe beğenildiğini söyler. Aşık Çelebi, Hasan Çelebi ve Riyazi Ahdi’nin:

‘Ahdî diyâr-ı Rûma gelüp ideli nazar

Görinmez oldu gözüme mülk-i ‘Acem benüm

beytini beğenerek tezkirelerine almışlar, onun bu içtenliğini sevgi ve ilgi ile karşılamışlardır. Nitekim Âlî “Hattâ bir zamân ‘Acemliğini bilmedi” der. Ahdi, Anadolu’da özellikle İstanbul’da geçirdiği on yıl kadar uzun bir sürede gurbette olduğunu hiç hissetmemiş, Tezkiresinde yer yer kaydettiği gibi imparatorluğun başkentinde hayatının en güzel ve hareketli günlerini yaşamış, İstanbul’da, Edirne’de pek çok şairlerle tanışmış, onlardan dostluk ve yakınlık görmüştür. Âlî onun tezkiresi ve şairliği hakkında da şunları yazıyor: “Acemliği hâlinde şu‘arâ-yı Rûm tezkiresin yazmaga ölçümlendi. Hadd-i zâtında ahlâkı latîf ve

meskeneti haysiyyetinden lâzımü't-ta'rif kimse idi". Âlî "Şutur-gurbe eş'âr söylemede ser-âmed idi" sözüyle de Ahdi için yakışksız, uygunsuz şiir söylemede başta gelir diyerek onu eleştirmiştir. Âlî'nin bu eleştirisi onun neşeli kişiliğinden, ara sıra yazdığı açık saçık şiirlerinden dolayı olsa gerek. Âlî H. 994/1585 de Bağdad'a hazine defterdarı olarak gittiğine otuz kadar şairin kendisine kaside, tarih ve gazel sunduklarını, bunların arasında Ahdi'nin de bulunduğunu yazıyor.¹

Tezkireci ve şair Riyazi, babası Bağdad kadısı iken orada Ahdi ile görüşüklerini yazar. Ahdi'nin, Riyazi'nin babası kadıya sunduğu bir kaside² birbirleriyle tanışmalarına neden olmuş, ilk tanıştıklarında Ahdi'nin okuduğu bir gazeli unutmadığını söyleyerek gazelin matlamı vermiştir:

Kān idüp iy kâşî ya oldı okuñ dilde nihān
Yaremüñ ağzın arar cerrāh anuñçün her zamān³

Riyazi Ahdi'nin "evāhîr-i Sultān Murādî'de" yani III. Murad devri (1574-1595) nin sonlarında öldüğünü yazmıştır. Buna göre Ahdi'nin ölüm tarihi olarak verilen H. 1002/M. 1593 yılı doğrudur.⁴

Ahdi'nin şiirlerine gelince, onun Gülşen-i Şu'arâ'nın başında tevhid ve na't olarak yazdığı ufak kıt'a, mesnevi ve beyitleriyle Kanuni'ye ve tezkiresini sunduğu Şehzade Selim'e övgüleri, eserinin yazılış tarihi, "hâtime" si v.b. tezkiresi ile ilgili şiirlerinden başka birkaç nazire gazeli, matla'ları ve farsça bir tahmişi bulunmaktadır. Tezkiresindeki nazire matla'larından oluşturduğu gazellerinin bir bölümü aşağıda üzerinde duracağım yazmada ve bazı şiir mecmualarında vardır. Şiir mecmuaları taranırsa bizim topladıklarımızın dışında başka şiirleri de bulunabilir. İçerisinde 33 gazelin bir arada bulunduğu "divançe" diyebileceğimiz bir yazma Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde İsmail Saib Sencer kitapları arasındadır⁵. Gazellerin başında "Ahdi bin Şemsi-i Bağdādî" yazılıdır. Gazeller kafiyelerine göre divan düzeni biçiminde sıralanmıştır. İnce güzel bir ta'likle yazılmış, ciltsiz, 9 yapraktır. Ahdi'nin şiirlerinin çoğunu topluca içeren bu tek nüsha, küçük kardeşi şair Muradi tarafından yazılmış olması bakımından da ayrıca değer taşımaktadır. Ahdi'nin gazellerinin sonunda "Li-râkımıhi" baş-

^{1,2} Bu şiirlerinden hiç birisi elde yoktur.

³ Bk. 29. gazel. Bu beyit Ahdi'den söz eden bütün tezkirelerde ve Kühü'l-Ahbâr'da vardır.

⁴ Bk. Sicill-i Osmani, c. 3, s. 609.

⁵ Metindeki 5, 7, 16, 18, 20, 28, 34, 39, 40 numaralı gazeller bu yazmada yoktur.

hı altında Muradi kendisinin de iki gazeli ile bir matlamı yazmıştır¹. Onun bu iki gazelinden birisi ağabeyisinin 37. gazeline naziredir. İkincisinin de yine Ahdi'ye nazire olduğuna Ahdi'nin Vuslati'ye yazdığı nazireden öğreniyoruz.²

Ahdi kardeşi Muradi'yi tezkirsine "Murâdî-i Bağdâdî" başlığıyla almıştır. Muradi'nin kendisinin küçüğü olduğunu, bilim öğrenimi ile uğraştığını, hüner ehlerinden noksanını tamamlayarak saygın bir kişi olmasını diler. Sesinin güzel olduğunu "âvâz-ı hazîn" ile okuduğu gazelleri herkesin beğendiğini, şiirde yeni buluşlara yetenekli olduğunu yazar. H. 970 / M. 1562 de Ahdi gurbette iken ağabeyisine gönderdiği mektubuna koyduğu bir gazelini Ahdi tezkirede vermiştir³. Böylece Muradi'nin elimizde üç gazeli ile bir matlamı bulunmaktadır. Muradi'nin:

¹ Murâdî'nin yazmadaki şiirlerini buraya alıyoruz:

Gösterüp 'arız-ı hürşîd-mişâlin şâmî
Kalmadı zerrece üftâdelerün ârâmı
Hep güneş yüzlüleri araladuñ hüsnünle
'Arızuñ yoħsa senün mihr-i cihân-ârâ mı
Ebr-i surh içre sanur mihr-i cihân-tâbâ durur
Câme-i âl ile seyr iden o sîm-endâmı
Niçe yıldur umarın kim baña düşnâm idesin
Söyle mümkün midür almag deheñüden kâmi
'İydgeh içre Murâdî çü kılur 'arz-ı 'ızâr
İsterem anuñ için her gün ola bayrâmı

Ve Lehü Eydan

İdüp n'iderin serv-i çemenzârı temâşâ
Üftâdeye besdür kad-i dil-dârı temâşâ
Tubâ niçe yıldur dikilüp tırdı baş egdi
İtmiş gibi ol şive-i reftârı temâşâ
Heç ile çünki beni helâk eyledüñ ey döst
Gel eyle kadüm rence kılup bârî temâşâ
Âyîne-i İskendere hergiz nazar itmez
Her kim ide mir'ât-i ruh-ı yârî temâşâ
Zülfünde n'ola gönlünü görürse Murâdî
'Adetdür ider her kişi ber-dârı temâşâ

Ve Lehü Eydân

Tâbı çok zülf midür turre-i tarrâr gibi
Ya sarılmış biri birine iki mâr gibi

² Bk.s. 128

³ Gülşen-i Şu'arâ, Murâdî-i Bağdâdî, Millet Ktp. Ali Emiri, 774

Çü aldı egnine ol mäh cāme-i ābī
 Şehāb-ı haclete girdi sipihr mehtābı

beytinde divan şiirinde çok geçen “ayın utancıcından buluta girmesi” mazmununu oluşturan “hüsn-i ta’lil” i ay yüzlü güzelin mavi elbise giymiş olmasına bağlayarak yaptığı “tenasüb” yeni bir hayal ve buluş sayılabilir. Yine:

Ebr-i surh içre şanur mihr-i cihān-tāb durur
 Cāme-i āl ile seyr iden o sīm-endāmı

beytindeki güneşin ışıkları ile kızarmış “ebr-i surh” tamlaması ile yapılan benzetme değişik bir buluştur. Yine bilinen bir mazmunu içeren:

O serve sāyesi hem-rāh olmasun diyü dil
 Ne gündüzün günü ister ne gice mehtābı

beytindeki rahat söyleyişi ve ustalığı henüz öğrenimini bitirmemiş genç Muradi’nin “şi’ir icādında” yaratılışındaki yeteneğin umut verici örnekleridir.

Muradi, ağabayisi Ahdi ile kendisinin şiirlerini içine alan bu yazmayı Bağdad’da yazmış olmalıdır. Ayrıca, kendileri de o bölgede yetiştikleri halde elimizdeki yazma gerek dil gerek yazım yönünden o bölgenin özelliklerini taşımayıp, o yüzyılda Anadolu’da ve İstanbul’da yazılan eserlerin dil ve yazım özelliklerini gösterir. Bu durum bize Kanuni’nin Bağdad’ı ve çevresini Osmanlı ülkesine kattıktan sonra bu bölgede yetişen okumuş şairlerin Osmanlıca’yı yazımı ile birlikte derhal benimsemiş olduklarını göstermektedir. Bu devirde Bağdad’da yetişen başka şairlerde örneğin Ruhi’de de bunu görmekteyiz.

Ahdi’nin bulunduğu tezkirelerde örnek olarak verilmiş olan onun 6 beytinden 5 i bu divançedeki gazellerde geçmektedir. Riyāzü’ş-Şu‘arā ile Zübdetü’l-Eş‘ār’da verilen yalnızca şu bir beyti elimizdeki divançede yoktur:

Da‘vī-yi ‘aşk ider isen ikisin sev güzelin
 Şāhideyn¹ olmasa iy dil bulmaz da‘vī sübüt

Süleymaniye kütüphanesinde Esad Efendi kısmındaki No. / 3424 mecmuada hemşehrisi Fuzuli’nin:

Yolunda cān virem gibi derūnumda ‘alāmet var
 Şehid-i tīg-i ‘aşk olmağa gönülümde şehādet var

¹ “Şāhideyn” (Zübdetü’l-Eş‘ār) “Şāhidūn” (Riyāzü’ş-Şu‘arā).

gazeline yazdığı tahmis ile "karanfül" redifli kasidesi, bir gazeli (20. gazel) ve tarihi (s. 15, 1. not), tezkiresindeki nazire olduğunu bildirdiği matla-lariyle tamamlamış olabileceği bir kısım gazelleri¹ ne bu yazmada ne de Gülşen-i Şu'arâ'da vardır. Biz, divan düzenine göre yazılmış olan bu yazmaya Gülşen-i Şu'arâ'dakilerle elde bulunan diğer şiirlerini de ekleyerek hepsini bir araya topladık. Yazmaya kattığımız şiirleri de kafiye düzenine göre yerleştirdik. Böylece hem Ahdi'nin bulabildiğimiz bütün şiirleri bir araya toplandı hem de yeni şiirleri ele geçtiğinde kolayca kontrol edebilme olanağı sağlanmış oldu.

Ahdi'nin elimizdeki şiirleri onun Türk dili kadar farsçaya da hakim olduğunu, bu dilde de kolayca şiir yazabildiğini, özellikle türkçe şiirlerinde aruzu rahatça kullandığını, konuşma dilinden ve deyimlerden yararlanarak şiirlerine daha da bir canlılık ve sıcaklık kazandırdığını belgelemektedir. Divan yazınımızın belli şiir dünyasında gelenekten ayrılmayan Ahdi, dili iyi kullanan, yer yer kişisel buluşlar ve değişik söyleyişler ortaya koyabilen usta bir şair olarak karşımıza çıkıyor. Fuzuli'nin ünlü gazelinden esinlendiği anlaşılan:

Âh dilden, ta'ne düşmenden, cefâ eyyâmdan
Devletüñde gör neler şâhum çeker miskin gedâ

beyti usta bir şair söyleyişidir.

Ahdi'nin şiirlerinde Fuzuli'nin etkisi açıkça görülür. Onunla görüşüp tanıştığını sandığımız Ahdi'nin Fuzuli'nin şiirlerinin etkisi altında kalmış olması doğaldır. Bilindiği gibi Fuzuli'nin ölüm tarihi ile ölüm nedenini ve oğlu şair Fazl'yı da Ahdi'den öğreniyoruz. Onun Fuzuli'ye nazire olarak yazdığı şiirlerinden başka Fuzuli'den alınmış ya da Fuzuli'ninkilere çok benzeyen mazmunlarla da karşılaşırız. Örneğin Ahdi'nin

Kâmetüm ger ham iderse n'ola her dem bir belâ
Ehl-i dil eyler tevâzu' râst gelse âşinâ

beyti Fuzuli'ni:

Olur kıddüm du tâ 'aşkuñ yolında bir belâ görgeç
Tarîk ehline 'âdetdür tevâzu' âşinâ görgeç

beytindeki mazmunun aynıdır. Yine Ahdi'nin:

Ağzuma alsam zebânuñ şehd ü şekkerdür baña
Emdügümce leblerüñ kând-i mükerrerdür baña

beyti Fuzuli'nin:

İy mezâk-ı câna cevruñ şehd ü şekker tek leziz
Dem-be-dem zehr-i gamuñ kând-i mükerrer tel leziz

¹ Nitekim bk. 18. gazelin notu.

beytini hatırlatmaktadır. Yine Ahdi'nin:

Cennet içre kişiye çünki 'azâb olmaz imiş
'Ahdi'ye cennet-i kūyuñda nedür bunca 'azâb

beytinin de Fuzuli'nin:

Kesmedi menden ser-i kūyuñda âzârın rakîb
İy Fuzûlî nişe cennet içre yoh dirlər'azâb

beytinden alınmış olduğunu görürüz.

Yukarıdaki beyitler Fuzuli gibi dev bir şairin yanında Ahdi'nin pek de cüce kalmadığını gösteriyor. Fuzuli Divan şiirimizde her yönüyle dört başı mamur, kendisine özgü şiir dünyası ile kişisel bir üslup yaratmış olan en büyük şairimizdir. Ahdi'yi Fuzuli gibi dev bir şairle karşılaştınca kuşkusuz Ahdi kaybeder. Ne var ki Fuzuli'nin şiirlerini belleğine iyice işlemiş ve içine sindirmiş olan Ahdi Fuzuli'nin şiir atmosferinden kendisini kurtaramadığı zaman bile, aynı mazmunları söylerken yalnızca öykünebilen, taklit düzeyinde kalmış yeteneksiz bir kişi olmadığını gösteriyor. Bilindiği üzere hemen bütün divan şairleri hatta bazı saz şairlerimiz Fuzuli'ye nazireler yazmışlardır. Edebiyatımızda etkisi bu kadar yaygın ve sürekli olan Fuzuli'ye yazılan nazireler arasında Ahdi'ninkileri başarılı olanlar arasına almanın abartma olmayacağı kanısındayım. Bir örnek daha vererek karşılaştırmamızı sürdürelim. Fuzuli'nin, türkçenin anlatım olanaklarından yararlanarak yazdığı yeni mazmunları ve buluşları içeren "şem" redifli gazeline Ahdi'nin: naziresinde:

Cân u dilden olmasa 'âşık ruḥ-i cānāna şem'
Böyle yanmazdı ser-â-pâ âteş-i sūzāna şem'

Tutuşupdur nâr-ı şevkûñle başında od yanar
Ser-guzeştin n'ola yansa saña yana yana şem'

beyitlerinde Fuzuli'ninkine yaklaşan bir anlatım güzelliği, ustalık vardır. Ahdi'nin:

Can meṭâ'ı bulmadı bāzār-ı hicrūñda revâc
Gel ḥadeng-i ḡamzeñ ile aña lutf it kapu aç

ile

Ḳan idüp iy ḳaşı ya oldu okuñ dilde nihân
Yaremüñ aḡzın arar cerrâḥ anuñçün her zamân

matla'lr gazelleri de Fuzuli'ye naziredir¹. Ahdi'nin ustalığını bu iki beyitte de görebiliriz. O, "kapı açmak", "kan etmek", "ağzını aramak"

¹ Bk, 8. ve 29. gazeller.

deyimlerinin mecazlı anlamlarından yararlanıp ustaca “tevriye”ler yaparak yeni mazmunlar oluşturur. Ahdi’nin bu buluşlarını çok beğenen Osmanlı tezkirecileri bu iki beyti onun şiirlerine örnek olarak verirler. Divan şairleri bu çeşit söz oyunlarından çok hoşlanmışlar, bu türlü buluşlar hüner saymışlardır. Dilin anlatım gücünden yararlanılarak yapılan bu buluşlar ve hünerler gerçekte bir dil ustalığıdır. Yeter ki bayağılaşmadan ustaca yapılmış olsun ve beğenilsin. Ahdi’nin şiirleri bu ölçüye vurulduğunda Hasân Çelebi’nin “Mezbûrun eş‘ârı Rûmiyâne ve üstâdâne olmağla ser-hadd-i kabûl-i ehl-i ‘irfâna dâhildür” sözüyle de belgelendiği üzere o usta şair denilmeğe hak kazanmıştır.

Yukarıdaki beyitlerde görüldüğü gibi Ahdi şiirlerinde deyimleri çok kullanmış, onların yalın ve mecazlı anlamlarından yararlanarak söz oyunları yapmıştır. Gerçi bu söz oyunları o devirdeki şiir anlayışına uyularak hüner gösterme amacıyla yapılmışsa da bu türlü söz oyunları divan şiirimizin dil yönünden daha çok türkçeleşmesini, anlatımın canlılık kazanmasını sağlamıştır. Ahdi’den bir kaç örnek daha verelim:

La‘lin ne dem ki yâr şunar düşmen ağzına
Ağz bir ider almağa cânım o dem benüm
Hayâliyle döker yaş bir perî-ruhsâr dil-dâruñ
Gözine görünür vardur meger bu çeşme-i hun-bâruñ
Göz açınca gördi nâgeh bir perî-ruhsâr göz
Bir yumup biñ dökse tañ mı göremez tekrâr göz
Bir zamân diñmedi bârân-ı sirişkûm gitdi
Hiç göz açdurmadı hecrüñde baña sultânüm
Kevkeb-i bahtum uyanmadı ağır uyşuludur
Çıkdı bâm-ı felege döne döne efgânüm
Söyleşüp erbâb-ı hüsn ile gider ‘Ahdi o şâh
Mülk-i hüsnî olmağa beñzer ayak dîvânıdur

Ahdi konuşma dilini bozmadan aruza rahatça uygulamıştır. Bu genel olarak XVI. yüzyılda şiir dilinin ulaştığı bir aşamadır. Ahdi de bu aşamaya ulaşmada emeği geçenlerden biridir.

Didüm bir kez mey-i la‘lün emüp gitsem didi ol meh
Bir iki iç yıkıl var git yeter câna ‘azâb eyle
Geçdi eyyâm-ı vişâlün dime fûrkat demidür
Böyle kalmaz güzelüm ol da geçer âhir olur

Seyre gel nâz ile gey egnüñe bayrâmî kabâ
Nic'olurmuş gör a şehrüñ güzeli bayrâmı

Divan şairlerimizin çoğunu etkilemiş olan karamsar hayat görüşüne karşın Ahdi'nin yaşamı seven neşeli bir kişiliği vardır. Yukarıdaki örneklerde onun bu kişiliğini de görebiliyoruz.

Elimizdeki şiirlerinden onun Fuzuli'den başka Aşık Çelebi, Arifi (Rumelili), Arifi Fethullah, Baki, Emri, Fevri, Gami, Firdevsi, Gıyasi, Harimi Beg, Mecdi, Muhiti, Muradi-i Acemi, Nami-i Mardini, Nihani Durak Çelebi, Sani, Sa'yi, Tariki, Vuslati, Vahi, Ziyneti gibi pek çok şairlere nazireler yazdığını anlıyoruz. O, bu şairlerin çoğunu İstanbul'da tanımış, Edirne'de Edirneli şairlerle, bu arada Emri ile görüşmüş, onlarla sohbet meclislerinde bulunmuştur. Ahdi'nin daha başka şairlere de nazireleri olabilir. Bu nazireler karşılıklı dostluk gösterisi ve aralarında bir tür şiir yarışması olarak yazılmıştır. Divan şiirinin hünerlerini göstermede Ahdi onlardan geri kalmamıştır. Ahdi'nin şiirlerinin "sâ'ir A'câmın" şiirlerinden ayrı "Rumiyâne ve ütādâne" oluşu İstanbul şairlerinin üslubunu benimsemiş olmasındandır. Onun bu nazirelerinde bilinen mazmunları türkçe rediflere rahatça bağlayarak canlı, kıvrak ve etkili bir söyleyişe ulaştığını görürüz. Metindeki 26. ve 35. gazeller onun şiirde ulaştığı aşamanın en güzel örnekleridir.

Sonuç olarak Ahdi, divan şiirinin geleneğine, onun şiir anlayışına ve zevkine uygun olarak yazdığı şiirlerinde usta bir şair olarak karşımıza çıkıyor. Şiirlerinde kolay, rahat bir söyleyişe ulaşmış, divan yazınının çoğunlukla kadereci ve soyut şiirine yaşamın sevincini ve canlılığını katmaya çalışmış, şiir dilini olabildiğince türkçe bir anlatıma ulalaştırma çabasında başarı sağlamıştır.

بسم الله الرحمن الرحيم¹
هست ره راست بیاغ نعیم

Râh-ı cinân olduğına bes bu dâl
K'oldı anuñ her elifi bir nihâl

Sıdk ile her kim ki gire bu yola
Hâdî-i menzil gele maqşûd ola

Sâlik-i râh-ı Hâk olana yiter
Cezm ile noqtaları zâd-ı sefer

¹ Gülşen-i Şu'arâ, Millet Ktp. Ali Emiri, 774, v. 1b.

صانعی کین همه صنع از کرم همت اوست
 شکل مطبوع جهان از قلم قدرت اوست
 راه بی خوف و خطر از اثر رحمت اوست
 توشه^۱ راه نوردان ثمر حکمت اوست

Rûh ile kıldı müşerref ten-i hâkiyi revân
 Anuñ içün kamudan oldu mükerrerrem insân

İtdi mir'ât-ı dili gün gibi nazm ile 'ıyân
 Hamdinuñ biñde birin ider iseñ nola beyân

Meşnevî¹

شه دین و دنیا جیب خدا که القاب پاکش بود مصطفی
 رخس مظهر نور یزدان شده دلش مخزن کنج قرآن شده
 بزلفش ثنا خوان چو واللیل خواست دلیل رخس هست والشمس راست
 بود خاک درگاه او چون بهشت مه و مهر زایوان قدرش دوخشت
 کسسته ز زلفش یکی تار مو معطر دماغ جهان شد ازو
 بنفشه کند زان سرافکنده کی که اورا نماید پرستنده کی
 برو حق جو بخشید خلق نکو شفیع همه مجرمان کشت او

فی نعت رسول علیه السلام²

رهبر خلق بسوی رحمت هادی دین و شفیع امت
 حق به لولاک بگردش تحسین ز آفرینش غرض او بود همین
 شان او مظهر کل آمده است خاتم خیل رسل آمده است
 بشر از رتبه او پر دورست کآدمی از کل و او از نورست
 احمد از نام احد شد مشتق حق بدو عاشق و او عاشق حق

¹ Gülşen-i Şu'arâ, v. 3a.

² Gülşen-i Şu'arâ, v. 3a.

Kânuni Hakkında¹

İlâhî dâ'imâ 'ayş u tarabla
 Ola sıhhat serîri üzre sultân
 Ki devrinde nesîm-i lutfı ile
 Olupdur gül gibi 'âlem gülistân
 Taht-gâh-ı zamānede oldı
 Dest-i cûdı keremle bî-hemtâ
 Olup durur dehre sâ'ıyy ü bânî
 Halledelâhu mülkehü ehedâ

Kasîde²

Şevk ile gelüp 'âlem-i imkâna karanfül
 Sem' ister ola meclis-i cānāna karanfül
 İster ki reyâhîn gibi yağma ide bâğı
 Açdı başını girdi bu meydāna karanfül
 Geldükde hemân eyledi āfâkı mu'attar
 Bilmem ne kodi hoşka-i mercāna karanfül
 Mestāne olup gitse reyâhîn n'ola şundi
 Her birisine bir iki peymāne karanfül
 Bir köhne sıfâl oldı felek şanma kevākib
 Yir yir bitürüpdür nice şāhāne karanfül
 Tenhāda n'ola 'arızına gāze sürinse
 Āl ile diler öyküne hūbāna karanfül
 Gūyā ki şehîd-i müje-i lāle-ruhāndur
 Yirden çıka geldi bulaşup kana karanfül
 Başına yakar od kılar yakasını çāk
 Düşmiş şanasın āteş-i hırmāna karanfül
 Ta'vîz gibi başta getürse n'ola herkes
 Teşbîh olur mühr-i Süleymāna karanfül
 Āb-ı keremünden ger ola neşv ü nemāsı
 Gül gibi vire ziyneti bustāna karanfül

¹ Gülşen-i Şu'arâ, v. 5a

² Bu kaside Arkeoloji Müzesi Ekrem K.No. 240 de mecmuadadır. S.N. Ergun Türk Şair-leri'nde yayımlamıştır. II. Selim için yazılmış olmalıdır.

Sen pâdişeh-i lutf meger oldı muķārın
 Araladı gülzârı Nerimāna ķaranfûl
 Bir taze ğazel bûlbûl okurdu ķemen içre
 Gül gibi ķulaķ tutdı ol eġāna ķaranfûl
 Geldükde bu reng ile ğülistāna ķaranfûl
 Bir dürlü şafā virdi dil ü cāna ķaranfûl
 Şem-‘i ruķuña benzeyeli kıpkızıl oldı
 Korķum bu ki nāgeh tutuşup yana ķaranfûl
 Lutf u keremuñ özleyüp eş‘ār ile ‘Ahdî
 Şunsa n’ola sen şāhib-i ‘irfāna ķaranfûl
 Haķdan umaram gül gibi bu reng-i hoş ile
 Virdükçe şafā meclis-i yārāna ķaranfûl
 Kāşāne-i ikbālūñ olan ğülle müzeyyen
 Ne deñlü ġelüp ġide bu devrāna ķaranfûl

Şehzade Selim’e Övgü¹

Nûr-ı Yezdān ķurretü’l-‘ayn-ı Süleymān-ı zamān
 Hāzret-i Sultān Selīm a’nā şeh-i şehzādegān
 Aķter-i burc-i sa‘ādet āsumān-ı mülk ü dīn
 Āfitāb-ı evc-i ‘izzet māh-ı Keyvān-āsumān
 Cūd-ı fezy-i fikreti mā-fevķ-i hadd-i i‘tibār
 ‘Adl ü dādı mā-verā-yı iķtidār-ı ins ü cān
 Fevz ğülzārında ķaddi sāye-perver naķl-i ter
 Feyz deryāsında bir pākize cevherdür o cān
 Rūma ihsānuñ getürmişdür ‘Acem’den ‘Ahdî’yi
 Yoķsa ol āvāre n’eylerdi idüp bunda meķān
 Şehzade Selim’in Şairliġi Hakkında Övgü²

Yiridür nām-ı şerifi sebt olursa surķ ile
 Yazılır ‘ādet durur altunla ekser ser-suķan
 Nazm-ı pākinūñ ġören şaf şaf suķūrın didi kim
 Mülk-i nazmı tutmaġa çekmiş durur leķer suķan

¹ Ġülşen-i Şu‘arā, v. 7b

² ” ” v. 10b

Tab‘-ı pāki her kaçan şevke gelüp dirse gazel
 Aña pey-revlik idüp erbāb-ı dil söyler suhan
 Pādişāh-ı ‘adl-perversin anuñcün Husrevā
 Her kişi bildürmege hālin saña yaza suhan
 Nazm-ı devletde ola ism-i şerīfün şāh-beyt
 Nitekim nazm ile virür ‘āleme zīver suhan

Ramazan-zāde Pīri Paşa’ya Sunduğu Kasideden¹

Zübde-i pīr ü cevān eşref-i ebnā-yı zamān
 Sāhib-i aşl u neseb Hazret-i Pīri Paşa

توي آن شاعر پا کیره سخن کز سر لطف
 لذت ذوق کلام تو بود روح فزا
 کیست غیر از تو درین شهر ابا عن جد تا
 مسجد و مدرسه سازد ز عطا بهر خدا
 ره روانرا نرسد مملکت خویش بیاد
 کشته این شهر بدوران تو به از همه جا

Mehmed Paşa (Ümīdī)’ya Övgü²

Bu baħr-ı bī-kerān ki le‘āliyile pürdür
 Her beyti oldı gevher-i tāt-ı Sikenderi
 Dāline şāh-ı Sidre bula egse başını
 Rif‘atle oldı ravzada Tübā berāberi
 Yāsına n’ola zevrak-ı ümmīddür disem
 Mazmūnı oldı baħr-i necātun çü lengeri
 Yir itse vavına n’ola gönüm visāl umup
 Çün şeş cihetle eyledi uşşāka yāveri
 Çün kim nihāl-i kāmēt-i havrādur ol elif
 Bāğ-ı ümīdün olsa n’ola sāye-gusteri
 Nūnı ki oldı maħzen-i genç-i nihān-ı ‘aşk
 ‘Ahdī faķat dir anda me‘ānī cevāhiri

¹ Gülşen-i Şu‘arā, v. 14b. Ahdī bu Kasideyi pīri Paşa’ya (öl. 970 / 1562) Adana’da sundu-
 ğunu yazıyor.

² Gülşen-i Şu‘arā, v. 17a.

Hasan Paşa'nın Bağdad'a Gelişine Tarih¹

Ey melek-sîret Hasan Paşa yine
 Begleri kulluğa şaf şaf eyledün
 Nakd-i pākisün vezîr-i a'zamuñ
 Zātuñı dānişle eşref eyledün
 Günde yüz biñ hayr umar merhūm idi
 Anuñ içün sen muzā'af eyledün
 Pādişāh emriyle mülk-i Şām'da
 İrişüp Bagdādı eltāf eyledün
 'Ahdî-i dā'î didi târihini
 Evliyâ burcın müşerref eyledün
 (988)

Nişānî (Nişancı Celal-zade Mustafa Çelebi) için²

Muştafa-hulk u 'Ömer-haşlet ü Bū-Bekr-şiyem
 Murtaza-meşreb ü 'Osmān-hayā fahr-i kibār
 Hüsn-i Hulk ile bu ihsānını görseydi eger
 Hâtem irüp kapusına olur idi cerrār

Bağdad'lı Beyanî'nin Dergâh-ı 'Âlî Çavuşu Olmasına Tarih³

Çün Beyānî-Zāde vardı kapuya
 Bulmağa kām-ı dilin ol hoş-nihād
 Dergeh-i 'ālîde buldı kām-ı dil
 oldı iqbāl ile akrandan ziyād
 'Ahdî târihin didi olmuş durur
 Seyyid-i çavuş der-i Sultān Murād
 (983)

Cüdāyi-i Acem'in Ölümüne Tarih⁴

شاعر خوشگو جدایی آنکه بود
 صحبت پاکیزه اش قوت روان

¹ Bu tarih Topkapı Revan Köşkü No. 1973 mecmuadan alınarak Türk Şairleri'nde yayımlanmıştır.

² Gülşen-i Şu'arâ, v. 17b.

³ Gülşen-i Şu'arâ, v. 64b.

⁴ " " v. 75a.

از جهان بیوفا دلگیر گشت
 ترك یاران گفت و چون رفت از میان
 هر او تاریخ عهدی گفته شد
 وه جدایی کرد رحلت از جهان
 (968)

Gülşen-i Şu'arâ'nın Yazılışına Târîh¹

Gül gibi nazmı ile ehl-i dilûn
 Olsa reşk-i cinân bu ravza n'ola

Eyleyüp cem' bir yire 'Ahdî
 Didi târîh gülşen-i şu'arâ
 (971)

Gülşen-i Şu'arâ'nın Şehzade Selim'e Sunulması²

Cem' idüp erbâb-ı nazmı itdüm ol Sultâna arz
 Hâdis olmuşdur şunar bende Şeh-i divâna 'arz
 Hâk-i pâyından biter maşşûdî erbâb-ı dilûn
 N'ola şunsa hâk-i pâya 'Ahdî-i ferzâne 'arz

شکر کاین نامه فرخنده کلام
 شد بکام دل احباب تمام

لله الحمد که این نامه من شد پسند دل ارباب سخن
 یافت اقبال نبام شه دین کر بنازم نبود دور بدین
 چون نیابد همه جا عز و علا شد مزین بکلام فصحا

İltimâsum bu ki erbâb-ı şalâh
 Kıla lûtf ile haţâsın ıslâh

'Avn-i Hakk ile bu nâme oldı
 Nazm u neşr ile çü dürr-i meknûn

¹ Gülşen-i Şu'arâ, v. 8b.

² Gülşen-i Şu'arâ, v. 201, 203-204.

Yaraşur gūşına dürr itse anuñ
 ‘Ahdiyā her birin erbāb-ı fūnūn
 Hudāvendā be-ḥaḳḳ-ı Āl-i Aḥmed
 Be-nūr-i pāk-ı eṣhāb-ı Muḥammed

بدست هر کسی کاین روضه افتد
 عزیز و محترم کن بلکه امجد

Gazeliyyāt

- 1- Teşne dil mīve-i vaşluñ didüm ister cānā
 Şundi sīb-i zeḳanın didi ki işte elma
 Şehr-i ḥüsni yine müşk-ile mu‘aṭṭar kılduñ
 Çinden geldi ḥaṭuñ Rūma müsāfir gūyā
 Nāfesin zūlfüñe çeşmin gözüñe āhū-yi Çīn
 Benzedüp eyledi bilmezlik ile āh o ḥaṭā
 Zūlfüñi kesme benüm kılma ḥayatum kūtāh
 ‘Ömrüm oldur dilerin ola dırāz iy şāhā
 Ayağı ehl-i şafā şöyle götürdi gitdi
 Devrde ‘Ahdi ararsa bulmaz ehl-i şafā
- 2- Kāmetüm ger ḥam iderse n’ola her dem bir belā
 Ehl-i dil eyler tevāzu‘ rāst gelse āşinā
 Gayre cevri ü baña vaşlın ‘ahd idüp gitdi veli
 ‘Ākıbet geldi ol āfet eyledi aña vefā
 Kana ğarḳ itdi beni şemşir-i ḥūn-rizūñ gören
 Egnüme geydüm ser-ā-ser şandı bir gül-gün kabā
 Ḥāk kıldum cism-i zārı rāh-ı kūyuñda veli
 Qorkum oldur tārümār ide ğubārumı şabā
 Āh dilden ta‘ne düşmenden cefā eyyāmdan
 Devletüñde gör neler şāhum çeker miskīn gedā

¹ Gazelin matlâmın Bâkî'nin olduğu Gülşen-i Şu‘arâ'da Bâkî maddesinde yazılmış olup S. Nüzhet Ergun baskısında yoktur.

² Fuzûlî'nin şu gazellerine naziredir:

Her zaman manzûr bir şûh-ı sitemgerdür maña
 Ḥanda olsam bir belā Ḥaḳdan muḳarrerdür maña
 Fakr mülki taḥt'âlem terki efserdür maña
 Şükr li'llah devlet-i bâkî müyesserdür maña

Yüzüme şanma 'adū-veş çıırur 'Ahdī seki
Kūyına varsam baña karşı gelüp dir merhabâ

- 3- Ağzuma alsam zebānuñ şehd ü şekkerdür baña
Emdügümce leblerün kand-i mükerrerdür baña
Hasret-i kadd ü ruḥuñla şāh-ı güldür her müjeñ
Kaṭre kaṭre ḥūn-ı eşküm verd-i aḥmerdür baña
Neylerem āb-ı ḥayātı sensüz iy Hızır isteyüp
Dem-be-dem zehr-i firāḳuñ çün müyesserdür baña
Gün yüzün etrāfını ḥaṭṭan ser-ā-ser tutaḥ
Rūz-ı vaşl ile şeb-i hecrün berāberdür baña
Tāc-ı Cemşid ü Kubād'a ser-fürü itmez gönül
Dūd-ı āh-ı pür şerer 'Ahdī zer-efserdür baña

- 4- Ağzı bir kaṭre ābdur gūyā
Dişleri dürr-i nābdur gūyā
Kaṭre kaṭre 'araḳ lebinde anuñ
Cām-ı meyde ḥabābdur gūyā
İki zülfiyle 'arızı ḥaṭṭı
Bir mücedvel kitābdur gūyā
Zülfini pertev-i ruḥiyle gören
Dir şeb-i māhitābdur gūyā
Görse görmezlenür geçer garaḳı
Bize 'Ahdī 'azābdur gūyā

- 5- Gören ḥinnālu destün 'aksini çeşmümde dir cānā
Belā bahrinde bitmiş niçe bir mercān durur gūyā
Meger ḥār üstine derdür güli gördi durup dıtrēr
Ki aña reşk idüp bilmen ne öter bülbul-i şeydā

⁴ Bākī'nin:

'Arızuñ āb-ı nābdur gūyā
Zekānuñ bir ḥabābdur gūyā

matlırlı gazeline naziredir.

⁵ Aşık Çelebi'nin:

Kadem başup gele çün kabır-i Kayse nāḳa-i Leylā
Mezārı üstine örter deve tabanı bir kemhā

Kulağuma çalındı nağme-i ney nefḥa-i sūr
Nefes oğhymış anuñçün ider dil mürdesin ihyā

beyitleriyle başlayan gazeline nazire olarak yazdığını tezkiresinde belirtir (v. 136 b).

Kelām ı ehl-i dünyānuñ ziyād eyler gamum 'Ahdî
Kulak dut gör ne söyler nây ile çeng-i tarab-efzâ

- 6- Sâkiyâ baħr-i tarab revnaqıdur cām-ı şarāb
Barmağun 'akṣi sūtūn yelkeni üstinde ħabāb
Mest olup gülşene geldükde şabā şevķun ile
Şiše sancup yüregın gonçelerün itdi kebāb
Şem'i ruḥsāruña karşı bu gice dil uzadup
Ḥayli germ itdi veli tırmadı tiz geçdi şihāb
Ġāyib olduğını mihrün gice remmāl-şıfat
Bilmege encüm ü meh nokṭa döküp açdı kitāb
Göreyin zülfünü rüyuñda ne bilsün ki nedür
Mihnet-i şām-ı kıyāmet elem-i rüz-ı ħisāb
Cennet içre kişiyē çünki 'azāb olmaz imiş
'Ahdî'ye cennet-i kūyuñda nedür bunca 'azāb*

- 7- عكس بر آب زرخ تا انداخت
اضطرابی بدل ما انداخت
سرو من آمد و بر سر مارا
سایه از عالم بالا انداخت

* Ahdî, Tezkire'sinde bu gazelinin Edirneli Emri'ye nazire olduğunu yazar. Gerek Emri'nin gerekse Ahdî'nin gazelleri Fuzûlî'nin:

Ġālibā bir ehl-i dil toprağıdur cām-ı şarāb
Kim kılup ħürmet binālar dutmuş üstinde ħabāb

matla'lı gazeline nazire olmalıdır. Nitekim Ahdî'nin mahlās beyti ile Fuzulî'nin mahlas beyti arasındaki benzerlik bunu açıkça göstermektedir.

Kesmedi menden ser-i kūyunda āzārın raķib
Ey Fuzûlî nişe cennet içre yoh dırlar 'azāb

⁷ Tarzî'nin şu gazeline nazire olduğu Gülşen-i Şu'arā'da yazılıdır (v. 131a).

یار بر ما نظری تا انداخت
غیر را از نظر ما انداخت
جلوه کر شد بلباس یوسف
شور در جان زلیخا انداخت
دید عکسی ز جمالش مجنون
تا نظر جانب لایلا انداخت
آه من در شب هجرش بسیار
شعله در ذیل مسیحا انداخت
شد مقید بدو زلفش طرزی
خیشتن را بیلاها انداخت

دولب خویش بدندان چو کزید
 آن پری رخنه بجانها انداخت
 دل صد غمزده شد خاک نشین
 تا بیا زلف دوتارا انداخت
 عهدی آن شوخ چو زد شانه بزلف
 چاکها بر دل شیدا انداخت

- 8- Hâtuñ gelse tırâş itme iy âfet
 Şeb irişse gerek aḥşâma ḥürmet
 Didüm pinhân gamuñ yir her zamân dil
 Didi bulmuş o miskîn gizlü ni‘met
 Raķīb-i ḥastei sürdi derinden
 O bî-dînde bulındı gibi ‘illet
 Kıyâmuñı gören dir iy sehi-ḳad
 Bu ḳametden kıyâmet bir ‘alâmet
 Beni ‘ibret içün öldürme iy şâh
 Raķibi öldür olsun baña ‘ibret
 İşitdi sözüñi can virdi ‘Ahdî
 O ḥaste buldı âḥir demde şıḥhat
- 9- Cân metâ‘ı bulmadı bâzâr-ı hecrinde revâc
 Gel ḥadeng-i ḡamzeñ ile aña lutf it ḳapu ac
 Bûy-i zülfüñ isteyü oldum ṭabîbüm derdnâk
 Ḳapuña geldüm umaram ola bu derde ilâc
 Âsitânuñ me‘ men-i şâh u gedâ olsa n’ola
 Oldı ḥâk-ı maḳdemüñ mihr ü mehüñ başına tâc
 Neylerin mâhuñ ziyâsın câna çün şubḥ-i ezel
 Şaldı pertev mihr-i rûyüñ yok çerâḡa ihtiyâc
 Aḥşupdur bâde-i la‘lûñle başı hoş durur
 Görmedüm ‘âlemde ‘Ahdî gibi bir nâzûk-mizâc

- 10- Gül zümürrüd tahta geçdi şan çemen sultânıdur
 Zer külâhın geydi nergis büstân oğlanıdur
 Seyre çıkmış bir cevân-ı nev-resîdedür çemen
 Kâmeti serv yañağı gül hatı reyhânîdür
 Câm-ı mey alduñ ele seyrâna gitdün gam degül
 Pâyuna âvâreler düşse ayak seyrânıdur
 Ka'be-i küyuñ hakıyçün cân-ı erbâb-ı şafâ
 İy kemân-ebrû hadeng-i ganzeñüñ kurbânıdur
 Söyleşüp erbâb-ı hüsn ile gider 'Ahdî o şâh
 Mülk-i hüsnî almağa beñzer ayak dîvânıdur
- 11- Nakd-i eşküm bezl itdüm olmadı cânân şikâr
 Akçe ile gerçi kim dirler olur hûbân şikâr
 Fursat el virmişken avla ol gözi şehbâzı var
 Şanma kim girer ele anuñ gibi her ân şikâr
 Ayırup benden çeker tenhâya dil-dârı rakîb
 Hey meded itmek diler imânumı şeytân şikâr
 Pây-ı esbün bûs ider fetrâke bulur dest-res
 Şeh-süvârum itse n'ola şevkden cevân şikâr
 Bir kez açsa ol kaşı yanuñ 'ukâb-ı tîri per
 Murg-ı dil gibi ider 'Ahdî hezârân cân şikâr
- 12- Dil uyup çeng-i gama ney gibi efgân öğrenür
 Bî-nevâdur neylesün derdine dermân öğrenür
 Barmağın basmış hat-ı haddine zülf-i ser-keşi
 Rûma gelmiş Hinddür güyâ ki Kur'an öğrenür
 Hâli ol şâhuñ gelüp dîvân-ı hüsne gamzeden
 Bir Habeş sultânıdur âyîn ü erkân öğrenür
 Dil dehânuñ fikr idüp zülf-i girih-girün açar
 Bir mu'ammâyî durur güyâ Şebistân öğrenür
 Her sözüm bir gülsitân vaşf-ı ruhuñda 'Ahdiyâ
 Gül gibi şi'rüm okur her kim Gülistân öğrenür

¹⁰ Fuzûlî'nin:

Ol perî-veş kim melâhat mülkinüñ sultânıdur
 Hükûm anuñ hükmi durur fermân anuñ fermânıdur

matla'lı gaz lineenazire olacaktır.

^{10/1b} Bu beyit Âşık Çl. Tezkiresine de alınmıştır.

^{10/2b} "hattı" "hatları" olursa vezin düzelir.

13- Genc-i hüsnine o gün yüzlinüñ oldı nâzır
Akçesi olsa n'ola merdüm-i çeşmün vâfir

Bendesin söger iken baña mı dırsın dirisem
Saña kim söyledi dir hışm idüp ol şeh kaçır

Çekdi leşker yürüdi geldi hatuñ Rûma şehâ
Mülk-i İslâmı meded kapladı haylî kâfir

‘Arız u kaşı dükel itmege teshîr kılup
Kodı na‘l âteşe sihr idüp o çeşmi sahir

Sözleri vaşf-ı meyānuñla ser-i zülfüñdür
Kanı ‘Ahdî gibi bir ince vü nâzûk şâ‘ir

14- Şeb-i fûrkatde gama her kişi kim şâbir olur
Başına gün toğar anuñ şeb-i gam âhir olur

Geçdi eyyām-ı vişālüm dime fûrkat demidür
Böyle kalmaz güzelüm ol da geçer âhir olur

Şehr-i hüsn içre katı ser-keş idi gerçi kaşuñ
Egdi sihr ile gözüñ anı ‘aceb sâhir olur

Dilde âyine nihân eyledi mihr-i ruhuñı
Yüzine baksan anuñ gün gibi ol zâhir olur

‘Ahdiyâ hayl-i hatı tutdı cemâli şehrin
Hakkı setr itdi ‘aceb dîni kara kâfir olur

15- Görelî bâgda benefşe-i ter
Sünbül-i hattına anuñ baş eger

Cânı rız vir o şeh-süvâra diyü
Nizesi turmayup beni dürter

Aldı bir reng ile dili gitdi
Görmedüm böyle bir dağı dil-ber

¹⁵ Çorlulu Behiştî'nin Gülşen-i Şu'arâ'da bulunan şu gazeline naziredir (v. 63a):

Kande görse bu lezet ile şeker
La‘l-i şîrînüñ senüñ baş eger

Çârsü-yı derûnuma gönder
Anda tîr-i müjen ziyâde geçer

Hum yanında sürâhî iy sâkî
Beñzer ol tîfla kim anasın emer

Nice kılsun namâzı sofî kim
Âb-destin yirinde yiller eser

Koñ ‘ilâc eylemen Behiştîye
Derd-i ‘aşkı anuñ mizâcı sever

Ağzuma virdi la'lin em didi tiz
 Didüm ivme şuya mı düşdi şeker
 Katlûme va'de eyleyüp gitdi
 'Ahdî-i hâste va'desin gözler

16- Şakın Mecnûnı şanmañ merd-i meydân-ı maḥabbetdür
 O bir şüret zebûnı olmış erlik aña töhmetdür

Dehānuñ eylemiş bir ḥarf ile 'uşşākuñ teshîr
 Maḥabbet nāmesinde var ise mîm-i meveddetdür
 Bizümle ḥaşre râzı olmayup gitdi yine ol büt
 Gelür tırmaz 'azâb eyler gören dir bu kıyāmetdür
 Görüp görmez deminde dāne-i eşküm gam-ı 'aşkuñ
 Dil-i vîrānuma mihmān olur şanur 'imāretdür
 Kef-i pāyuñ koyup 'Ahdî baş egmez tâc-ı Dārā'ya
 Na'çen şekli sultānum başında dāl-i devletdür

17- Ḥatından vehm idüp dil zülf-i dil-berde mekân ister
 Ecelden korkup ol bî-çâre 'ömr-i cāvidān ister

Gözüm ḥāk-i rehini görse yüz sürmek diler gönlüm
 Göricek gevheri cevher-şinās olan hemān ister
 Ciger kanıyla göz yaşı nice kana boyanmasun
 Leb-i yāre el irmez dil şarāb-ı erguvān ister
 Uyup 'aql-ı bed-endîşe irem dir cennete vā'ız
 Der-i yāri koyup andan bu 'aql ile cinān ister
 Yazup bir senge nāmum dikme kabrüm üzere zîrā kim
 Yoluñda ḥāk olan 'āşık ne nām u ne nişān ister
 Ḥat-ı yāruñ gubārın olsa ağyāra dimez 'Ahdî
 Beli 'ārif olan esrārını ilden nihān ister

¹⁶ Ahdi, bu gazelini Üslüplü Vālihî'nin gazeline nazire yazdığını Tezkiresinde bildirir.
 (v. 190a) Vālihî'nin gazeli:

Dil-i 'āşık diyār-ı gamda baḥr-i derd ü fūrkatdür
 Degüldür üstüḥan-ı sîne emvâc-ı maḥabbetdür
 Degül beyzâ ser-i Mecnûnda yir yir âşiyân içre
 Zamāne başına yağdurduğı seng-i melāmetdür
 Gubār idüp tenüm rāh-ı melāmetde belā vü gam
 Anı ber-bād iderse rûzgār ol baña rif'atdür
 Çeküp şahbâ-yı şebnem bâgda zerrin kadehlerden
 Gezer mestāne ḥurşid-i felek pür şevk u ḥāletdür
 Tabībüm Vālihî çokdan sefer iderdi kūyuñdan
 Tutan ol ḥasteyi ammā teb-i mihr ü maḥabbetdür

- 18- Çemende tırmayup akan degül âb-ı revân yir yir
 Seni arayı gitdi eşk-i çeşm-i 'aşıkân yir yir
 Elifler sîneye kesdüm gam-ı kaddünle iy gül-ruh
 Gören şanur çemende bitdi şâh-ı erguvân yir yir
 Nümâyân tirlerdür yâ sipâh-ı gam gelüp kondı
 Fezâ-yı sîneye iy kaşı yâ degdi sinân yir yir
 Elifler dâğ şanma tende gam yol azmasun diyü
 Yıgup taş râh-ı 'aşka sinede dikdüm nişân yir yir
 Şeb-i gam görinen encüm degül 'Ahdi felek üzre
 Hadeng-i âhumuñ zahmı durur oldı 'ıyân yir yir
- 19- Göz açınca gördi nâgeh bir perî-ruhsâr göz
 Bir yumup bin dökse tañ mı göremez tekrâr göz
 Hâk-i pâyın gözler anuñ gözin ırmaz görelî
 Sürmeyi gözden siler bir gözleri 'ayyâr göz
 Nâr-ı hecrünle yanardı ser-te-ser dil kışveri
 Üstine bārân gibi şu dökme her bār göz
 Gitdi dilden 'aql u fikrüm kalmadı şabr u sükûn
 N'eylesün kan dökmesün mi ağlayup nâçar göz
 Raht u bahtın n'ola yağmaya virüp kan ağlasa
 Gördi gözler görmemiş bir gözleri Tatar göz
 Gördüğine göz diküp kan dökmek olmazdı işi
 Bu dil-i şad çâke bir dem ger olaydı yâr göz
 'Ahdiyâ virmez amân 'uşşâka tîg-i gamzesi
 Şu yirine kan içir kanukmış ol hûn-hâr göz

¹⁸ Ahdi Gülşen-i Şu 'arâ'da bu gazelini Aşık Çelebi'nin:

Olup her zahm ağız her bir fitil anda zebân yir yir
 Derünüm çâkin eyler 'âleme şerh ü beyân yir yir

matlahı gazeline nazire olarak yazıldığı belirtilmiştir (V. 136a). Tezkirede yalnız matlahı verilen bu gazelin tamamı İstanbul Arkeoloji Müzesi No. 240 mecmuadadır. S.N. Ergun oradan alarak Türk Şairlerinde yayımlamıştır.

- 20- Kim ki terk-i ser idüp yoluña pā-māl olmaz
Devlet el virmez aña lāyık-ı ikbāl olmaz
Her gönül kim ser-i zülfünden irişmez lebüne
‘Ömri zevk ile geçüp şevk ile hoş-hāl olmaz
Duyacağsın ser-i zülfünde didüm hāl-i dili
Geldi ol gül didi duyulmaduk ahvāl olmaz
Deyr-i ‘ālemde dilā şanma ki hūbān içre
‘Āşıka meyl idici dilber-i meyyāl olmaz
Cidd ü cehd it yolına cān ü seri vir ‘Ahdī
Reh-rev-i ‘aşk olan kimsede ihmāl olmaz
- 21- Eyleyelden bir nefes kūyuñda olmağa heves
Ol hevesle dil karar itmez yirinde bir nefes
İy şeker-leb n’ola olsa la‘lūñ üzre hāller
Kanda kim olsa şeker aña üşer lā-būd mekes
Ol lebi şirīn gamından Kūh-ken veş dād idüp
Nāle kılsam Bisütūn olur baña feryād-res
Mecma‘u’l-bahreyn-i eşküñ görmese tuğyānını
Hacletinden yirlere geçmezdi Ceyhūn u Ares
Ārzū-yi la ‘l-i cān-bağşını itme ‘Ahdiyā
Gamzesi tığini gör candan yūri ümmīd kes
- 22- Cān u dilden olmasa ‘āşık ruḥ-ı cānāna şem‘
Böyle yanmazdı ser-ā-pā āteş-i sūzāna şem‘
Tutuşupdur nār-ı şevkuñle başında od yanar
Ser-güzeştin n’ola yansa saña yana yana şem‘
Āteş-i ‘aşka n’ola düşsem görüp ruḥsāruñı
Yanar oda karşı varur görse ger pervāne şem‘

²⁰ Bu gazel Topkapı Revan K. No. 1972 mecmuadadır. Türk Şairleri’nde Ahdi de verilmiştir.

²¹ Fuzulî’nin şu gazeline naziredir:

Mesken ey bülbül saña geh şāḥ-ı güldür geh kafes
Nişe ‘āşıkse ki āhuñdan dutışmaz hār u ḥas

²² Fuzulî’nin şu matlâlı gazeline naziredir:

Dil uzadur bağş ile ol ‘arız-ı cānāna şem‘
Od çıkar ağızından itmez mi hāzer kim yana şem‘

Nür ifāza¹ itmege geldi ruḥından gerçi kim
 Döymedi tāb-ı ruḥına uğradı noḳşāna şem⁶
 Karşusunda mûm idi yanmağa 'Ahdî-veş n'ola
 Ger olup şevk ile gelse meclis-i cānāna şem⁶

- 23- Germ olup aḡyār için yakmış yine cānāne dāḡ
 N'ola yanup yakılursa bu dil-i sūzāne dāḡ
 Kūh-i endūh-i belāyem şāhı ile lāledür
 Şerhalar üzre olan sīnemde her bir dāne dāḡ
 Yüzüne beñzer diyü gül çün şehādet eyledi
 Yaḡsalar şer⁶ ile tañ mı lāle-i Nu 'māne dāḡ
 Bir kara yüzlü 'Arab bendeñ giçer didüm rakīb
 Didı yakmaḡ lāzım oldu alnına şāhāne dāḡ
 Penbeler abdāl-ı cāna setr olsun diyü dil
 'Ahdiyā yakdı ser-ā-pā bu ten-i 'aryāne dāḡ

- 24 Bî-hūş olup düşdi ayaḡına şarābuñ
 Beñzer bulanup göñli başı döndi habābuñ
 Nuḡl-i lebüne beñzemek isterdi anuñçün
 Sākî yine ḡaylî mezesi çıkdı kebānuñ
 La'lini emerken baña sōgse iderin ḡaz
 Zevḡ ehline tatlu gelür acısı şarābuñ
 Meclisde sürüp sāḡarı la'lüni emerler
 Dōne dōne alınduḡı budur mey-i nābuñ
 ḡayr ister iseñ kanını dōk bendenüñ iy şeh
 Gönder okuñı sineye ḡaşd eyle sevābuñ
 Rîşin uzadup gelmese şofî n'ola bezme
 Yanında degül çeng kılı 'Ahdî rebābuñ

- 25- ḡayāliyle dōker yaş bir perî-ruḡsār dil-dāruñ
 Gözine ḡörinür vardur meger bu çeşme-i ḡün-bāruñ
 Kitāb-ı ḡüsnüñi ḡörmüş ḡaḡuñdan virdi aḡbārı
 Çıka geldi getürdi yüz belā 'uşşāka aḡyāruñ
 Unudur göz ḡöre kebk-i behiştî rāh u reftārın
 Bu resme şīve vü nāz ile ḡörse serv-i reftāruñ

¹ Yazmada افاده yazılmışsa da افاضه olacaktır.

Senûnçün iy yüzi gül n'ola çeksem ta'n-ı a'dâyı
Çeker bir gonçe-i ter çün hezārān cevriñi hāruñ
Dilin gam āteşi yakdı kızardı lāle reşkinden
Gözinde 'Ahdi'nün gördi hayāl-i hāl-i ruḥsāruñ

- 26- Hancerine tayanup tırmasa bir pāre gönül
Derdümüñ biñde birin dökmez idi yāre gönül
Dönse meydān-ı hevāda n'ola mānend-i ḥabāb
Gördi bir yirde qarār idemez āvāre gönül
Didi şimdi gelürin pāreye çaldı gitdi
Varalum şabr idelüm biz daḥı bir pāre gönül
'Aql u dīn şabr u sükūn gitdi saña çāre diyü
Kaldı nāçār meded bulmadı bir çāre gönül
'Ahdiyā gönlün alup gitse cefā itse ne var
Saña kim didi ki vir böyle cefā-kāra gönül
- 27- Ey dīde yeter şem'-şıfat eşk-feşān ol
Şevk ile sürāḥi gibi gel ḥande-zenān ol
Barmaḡla seni ney-zen ile gösterür iy dil
Ney gibi yeter hem-dem-i feryād ü fiḡān ol
Kūyında sıfāl-i sekidür cām-ı maḥabbet
Nüş it yūri hem-şerbet-i rindān-ı cihān ol
Yoklukda vücūduñ ola bir zerrece dīrsen
Gel var deheni yādına bī-nām u nişān ol
Zinhār şakın duymasun aṣlā dil ü cānuñ
Bir vech ile iy dīde yüzine nigerān ol
Alup dil ü dīn şabr u qarāruñ gider oldı
Cān vir yolına 'Ahdi-i bī-çāre revān ol
- 28- Her taraftan 'aşıka sengi- belā eksük degül
Başuma her kande ise bir belā eksük degül

²⁸ Ahdi'nin nazire yazdığı Fevri'nin gazeli de Tezkirede verilmiştir (v. 32a):

Yār yanında rakīb-i bed-likā eksük degül
Cānuma dērdā ki hergiz bir belā eksük degül
'Aşk ile tolmış sınık dilden çıkar mı kākülün
Genc olan virānede çün ejdehā eksük degül
Birbirinden şaklayup 'aḡs-i cemālün dem-be-dem
İki çeşmüm oriasında mā-cerā eksük degül
'Aşıka yokdur vefası gerçi dil-dāruñ veli
Luṭfı çoḡ olsun cefası vaḡthā eksük degül
Şüretā gerçi Muhammed deñlü yok dil-ber veli
Şüretā Yūsuf dir iseñ Fevriyā eksük degül

Gönlüme geh gam gelür gâhî belâ vü mihnetün
 Menzilümden devletünde âşınâ eksük degül
 Vay baña kim bir senün gibi efendüm yok durur
 Yoksa saña iy şeh-i hubân gedâ eksük degül
 Nice tenhâ bulayın iy gün seni yanumda çün
 Sâye gibi bir rakîb-i bed-likâ eksük degül
 Dem-be-dem derd ü gamuñ dilde füzün olmağdadur
 Gerçi la'î-i rûh-bağşuñdan devâ eksük degül
 'Alem-i ma'nâ yüzinden 'âşık-ı şâdık gerek
 Yoksa 'âşık iy peri-rû şuretâ eksük degül
 Dide vü dil ol güneş yüzlüye nâzır olalı
 'Ahdiyâ mâ-beynümüzde mâ-cerâ eksük degül¹

- 29- Dil zerre gibi olmaz idi mihrüñe vâşıl
 Yollara hevân ile düşüp almaya menzil
 Küyuña olur sâlike reh-ber süm-i esbüñ
 Zâhir budur ed-dâl 'ale'l-hayr ke-fâ'il
 Bülbül sözini güş idüp açılmadı gonçe
 Ağz bir idüp gönlün ile olalı yek-dil
 Ben hastaya tîmâr didüm olsaydı âh
 Olmaz didi ol bâd-ı hevâyile bu hâşıl
 Mecnûn ki şeh-i 'aşk idi her şeb aña 'Ahdî
 Yir yir yakılup lâleler olurdu meşâ'il
- 30- Düşeli gözlerüme 'aks-i leb-i cânānum
 Ma'din-i la'î durur dide-i hün-efşānum
 Bir zamān diñmedi bārān-ı sirişküm gitdi
 Hiç göz açdurmadı hierüñde baña sultānum
 Kılıcuñ āb-ı revāndur anı kanda görsün
 Teşnedür bâdiye-i gamda dil-i sūzānum

²⁹ Nihānî Turak Çelebi'nin Gülşen-i Şu'arâ'da (v. 42b) bulunan şu gazeline naziredir:

Sultān-ı gam-ı 'aşkına dil olalı menzil
 Cān oldu şehâ şahid-i maqşūdına vâşıl
 Katlūme delil olsa n'ola gamzeñe zülfüñ
 Meşhūrdur ed-dāl 'ale'l-hayr ke-fâ'il
 İy kaşı keman tîr-i havādişden alınmaz
 Peykānuñ ile sinede cān olalı yek-dil
 Olmasa kişi 'ālem-i esrār-ı gam-ı 'aşk
 Taḥşil-i 'ulūm eylemeden aña ne hâşıl
 Zulmetde kalurdum şeb-i hicranda Nihānî
 Âhum şereri olmasa ger baña meşâ'il

^{30/5} Bu beyit Aşık Çl., Hasan Çl., Riyazi tezkirelerine alınmıştır.

- Kevkeb-i bahtum uyanmadı ağır uyhuludur
 Çıkdı bām-ı felege döne döne efgānum
 ‘Ahdî peymān o lebi mül ile itdüm umarın
 Şına peymāne-i ser şımaya hiç peymānuñ
- 31- Tıfl-ı sirişküm ağlar ile dem-be-dem benüm
 Bilmen o yaşayaması nem gördi nem benüm
 Eşküm sipāhı tutsa zemīnī n’ola şehā
 Eflāke dikdi āteş-i āhum ‘alem benüm
 La‘lin ne dem ki yār şunar düşmen ağzına
 Ağız bir ider almağa cānum o dem benüm
 Ol şāh-bāz kesse başum itse pāymāl
 Devlet gelüp konar başuma bī-elem benüm
 ‘Ahdî diyār-ı Rūma gelüp ideli nazar
 Görinmez oldu gözüme mülk-i ‘Acem benüm
- 32- Kan idüp iy kaşı ya oldu okuñ dilde nihān
 Yaremüñ ağzın arar cerrāh anuñçün her zamān
 Ok gibi üftādeñi atduñ yabana gerçi kim
 Hākden geldüñ götürdüñ yine iy ebrū-kemān
 Tır-i dil-dūzuña karşı gögsümi gersem n’ola
 Sīne-i şad çāke dikdi demrenüñ yir yir nişān
 Sinede şaf şaf hadengüñ iy kemān-ebrū olur
 Çıkmağa bām-ı fenāya cān-ı zāra nerdübān
 Tirüñüñ bilmezlenürse eylugin ‘Ahdî ne tañ
 Ādeme eylük beter dirler bilürsin bī-gümān
- 33- Lāle-hadlerde ruḥı gül-nār dirseñ işte sen
 Bī-nevā ‘uşşāk içinde zār dirseñ işte ben
 Gözi şāhīn gibi dil mürgin kapar bir hoş tutar
 Dil-rübā vü nāzenīn dil-dār dirseñ işte sen

^{31/1} Bu gazel Fuzulî’nin şu matla’lı gazeline naziredir:

Yire düşmez her ne oḥ kim atsa ol ebrū-kemān
 Gün şu’a’ıyla anuñ çoḥ farkı var iy āsumān

^{32/2} Bu beyit Aşık Çl. Hasan Çl. Beyanî, Kaf-zade tezkirelerine alınmıştır. ebrū-kemān: kaşı kemān (Zübdetü’l-eş‘ar).

³³ Ahdî’nin bu gazeli Necatî’nin

Bir yüzi gül gonçe-leb dil-dār dirseñ işte sen
 Sen güle bülbul gibi kim zār dirseñ işte ben

gazeline naziredir.

Gül yüzüñsüz zerd ü zâr olmış yatur nergis-mişâl
Gözi yollar gözedür bîmâr dirseñ işte ben

Bir bakımda ‘aqlın alır âdemi mecnûn ider
Bir perî-şûret gözi sehhâr dirseñ işte sen

Âb-ı hayvân gibi la‘lûñçün düşüp vâdîlere
Cân virür bir tâlib-i dîdâr dirseñ işte ben

Hüsrevâ erbâb-ı nazma dâd ile lezzet viren
Bir lebi şîrîn şeker-guftâr dirseñ işte sen

Görelî ‘Ahdî meyânuñla dehânuñ naqşını
Var u yoğı bir bilür kim var dirseñ işte ben

34- Bir zerre görmedin dehenüñden ‘ıyân ‘uyûn
Oldı deķâyık-ı şıfatuñdan zebân zebûn

İlden nihânî kalmadı râz-ı derûn-ı zâr
Oldı gamuñla gül gibi perde-derân derûn

İrmez binâ-yı hâne-i ‘aşka hâlel dağı
Kaddûñ hayâlidür aña iy dil-sitân sûtûn

Bir dil-bere dilüñi virüp gamdan ol hâlâş
Dilden gam-ı zamânı kılar dil-berân birûn

‘Ahdî-şıfat şıfâtuñ ider her gün ehl-i dil
Bir zerre görmedi dehenüñde ‘ıyân ‘uyûn

35- İrdükde ‘arağdan ruğ-ı dil-dâra şükûfe
İtdi yakasın şevk ile yüz pâre şükûfe

Bir lahızada yüz şûrete biñ reng ile girdi
Beñzetmege kendin ruğ-ı dil-dâra şükûfe

³⁴ Ahdi, bu gazlini Tarîkî'nin aşağıdaki gazeline nazire olarak yazdığını söylerler (132b):

Haddüñde gördi hatıñı ‘aynum ‘ıyân ‘uyûn
Vaşf ider anı rûz u şeb olmaz zebân zebûn
Ber-bâd idüp yıkardı gönül haymesin hâsûd
Âh-ı derûnum olmasa iy dil-sitân sûtûn
Âhü-yı nergisüñ görelî iy perî-şıfat
Tağlara düşdi ‘aşk ile oldı cenân cünûn
Bezm içre câm ı râz-ı dili gördi fâş ider
Pîrâhenini gonçe-veş itdi derân derûn
Sâķî getür sürâhiyi ‘ayş idelüm müdâm
Çün kim olur anuñla gam-ı dil-berân birûn

Bozardı kızardı utanup iy yüzi lāle
 Sen sīm-bere ideli nezzāre şükūfe
 Şemşir-i hazān pāreledi cismini şāhuñ
 Şan penbe-i merhem durur eşcāre şükūfe
 Esrār-ı İlāhīyi ‘ıyān eyledi halka
 Manşūr-veş aşılsa n’ola dāra şükūfe
 Beñzetdi senüñ hanceriñüñ kursına kendin
 Takılsa yaraşur güzelüm hāra şükūfe
 Reşk-i felek olursa n’ola sebze-i hadrā
 Encüm durur iy ‘Ahdī çemen-zāra şükūfe

36- Sürdüm yüzümi pāyuña bāğ-ı İremünde
 Rif ‘atle başum Tūbiye irdi kademünde
 Uşşākla haşr olmadın iy kaddi kıyāmet
 Yakmak neyi ki anları nār-ı sitemünde
 Yād-ı kad ü zülf ü dehenüñ olmayaydı
 Hālüm n’olacağın bilmezidüm elemünde
 Beñzer dir idüm la‘l-i güher-bārına yāruñ
 Gelseñ söze iy gonçe dilüñ olsa femünde
 Biñ mürde-dili zinde kılur bir dem içinde
 Enfās-ı Mesihī mi var iy ‘Ahdī demünde

37- Yoluñda cān u ser terkinu urmazsam ‘itāb eyle
 Oda yak cümleten cismüm gönül mülkin harāb eyle
 Didüm bir kez mey-i la‘lün emüp gitsem didi ol meh
 Bir iki iç yıkıl var git yeter cāna ‘azāb eyle
 Dilā bu şerha şerha sine-i pür guşşamuñ şerhin
 Yazup cān şafhasına ehl-i derde bir kitāb eyle
 Düşer ey āfitābum pāyuña sāyeñ gezer her gün
 O bir nā-cinsdür andan kerem kıl ictināb eyle
 Senüñ mihrünle çün cevruñ hisābın özgeler bilmez
 Yiter ‘Ahdī’ye mihrün baña cevri bî-hisāb eyle

38- ‘Āleme Manşūr gibi keşf-i esrār eyleme
 Darılup dünyāyı ey dil başuña dar eyleme

La'lini koyup meyânına tolaşa iy gönül
Aldanursın ara yirde gizlü bāzār eyleme

Hürmet idüp mey metâ'ın zâhid almazsañ ele
Göz göre ayağa çalma nef'ın inkâr eyleme

Dâmenüñ çāk olmasun iy gonçe dirseñ gül gibi
Takılup her hâra şakın seyr-i gülzâr eyleme

Güş idüp ta'lîm-i ğayrı pend geçdün 'Ahdîye
Pendümi tut bir dahı ol fenni tekrâr eyleme

39-

سبزه سرزد از لبّ ساقی شراب ناب ده
عاشق لب تشنه را از چشمه خضر آب ده
من بتلخی خو گرفتم دگرانرا بعد ازین
از لب شیرین طبیب شربت عناب ده
گر نمی خواهی که گردد تیره روز ما چو شب
رخ متاب ای مه زما و زلف خود را تاب ده
چون به بیداری میسر نیست ظاهر دیدنت
تابعین باطنت بینم بیچشم خواب ده

³⁹ Nişānî (Celal-zade Mustafa Çelebi)'nin aşağıdaki gazeline nazire olduğu Tezkirede yazılıdır (v. 18b):

دور کل شد ساقیا جام شراب ناب ده
جان شود مخمور بنا عارض اوارا آب ده
گر بپرسم ای طیب از لعل نابت يك دوا
این دل بیمار را از شربت جلاب ده
یارب ان مهر دلفروزم مرا بخشد وصال
آتش مهرش بسوی عاشقان هم تاب ده
چشم مستش هر زمان دلرا جزای میدهد
يك دی آسوده باشم از جفایش خواب ده
آن کسان ابرو گرفته از نشانی صبر و جای
در حریم حسن خوبان کوشه محراب ده

همچو عهدی سجده گاهم خاک پای تست و بس
هر کسی کو سر فرو نارد بدو محراب ده

40-

تا آمدم چو باد به بستان ادرنه
گل گل شگفت دل زگلستان ادرنه
شمشاد و سرو و خلد ملافید بعدازین
کامد بچلوه سرو خرامان ادرنه
یاد از کنار شط وز بعدادیان دهد
سیر کنار تونجه و خوبان ادرنه
هر دم زبس که یاری یارانه میکنند
شرمنده ام زیاری یاران ادرنه
تا دامن وصال توآرد بکف شده
عهدی زخیل خاک نشینان ادرنه

41- Nâfe hattuñdan nümüne sebze-i dil-cû dağı
Gül gibi dāguñ yakupdur lâle-i ĥod-rû dağı

⁴⁰ Gülşen-i Şu'arâ, v. 32 b.

⁴¹ Bu gazel Gülşen-i Şu 'arâ'da da vardır (v. 134a) Ahdî'bu gazelinin Ârifî Fethullah Çelebi'nin Tezkereye aldığı şu gazeline nazire olduğunu yazıyor:

Geldi ĥüsnüñ güleşenine bir ĥat-ı gül-bû dağı
Başuma rûz-ı ezelde yazuyimiş bu dağı
İy ĥat-ı reyĥânımı yâkûta añmasun bize
Kim anuñ üstine geldi şimdi bir yazı dağı
Geldi uş dil-ber seki sen çekme zaĥmet iy tabib
Kim yetişdi dâmenüm almağa bir ölü dağı
Kâmetüñ bir servdür kim ola anuñ bârı gül
Ĥoş 'aceb olaydı ger virseydi şeftâlu dağı
'Ârifî yitmez mi ĥamzeñ oğları katl itmege
Kim kırupdur yaylar her güşede ebrû dağı

Görmege dîdâr-ı pakûn 'âşık-ı şeydâ gibi
 Her yaña yiler şabâ her sū revândur şu dağı
 Kaşlaruñ ser-geştesi şehr içre ancak meh degül
 Kūh u şahrâda gözūñ divānesi âhū dağı
 Genc-i hüsnüñ üzre ejder zūlf yitmez mi şehâ
 Hâlden nâzır koduñ bir bende-i Hindū dağı
 İtlerūñ şaffında biñ kez gerçi gördūñ 'Ahdiyi
 Dimedūñ bir kez ser-i kūyumda kimdür bu dağı

- 42- Hüsn ile olsa ser-âmed n'ola Rūma Şâmî
 Görmedüm mişlini seyr ideli Mısr u Şâmî
 Seyre gel nâz ile gey egnüñe bayrâmî kabâ
 Nic'olurmuş göra şehrūñ güzeli bayrâmî
 Şeb-i 'ıyd içre meh-i nev gibi görünmez iseñ
 Rūze-i gamla geçer bendelerūñ eyyâmı
 Merhabâ diyü ala gönlini il eyleme 'âr
 İtme pâ-mâl ile karşı bu dil-i bed-nâmı
 Rūz-ı 'ıyd irdi gözellerle salıncağa binüp
 Şalın iy serv-i sehî seyr idelüm endâmı
 Sâkiyâ rūze-i gamda başuma üşdi elem
 Bâde-i la'lüni şun def' idelüm âlâmı
 'Ahdi'nüñ irmedi pâ-būsuña desti nice kim
 Pâyūña sâye gibi düşdi idüp ikdâmı

Ahdi'nin Matla'ları

- 1- Seyrümde dün itdüm gül ü gülzârı temâşâ
 Kuyūnda idem gibi bu gün yâri temâşâ

¹ Ahdi Tezkire'sinde bu matlanın Sofyalı Vuşlatî'nin:

Gülzâr nedür eyle ruḥ-ı yâri temâşâ
 Hem câna şafâlâr vire hem yâri temâşâ

beytine nazire olduğunu yazıyor (v. 193 b). Ahdi'nin kardeşi Muradi'nin yukarıda verilen s. 99, 1. not:

İdüp n'iderin serv-i çemenzârı temâşâ
 Üftâdeye besdür kad-i dil-dârı temâşâ

matlahı gazelinin ağabeyisininkine nazire olduğu anlaşılıyor.

2- Hâşıl olmaz kişt-i 'ömr ol rüy-i zîbâdan cüdâ
Sebze-i nev-restenûn hâli n'olur mâdan cüdâ

3- ساختم پیکان تیرش شمع جان خویش را
دم کش ای شمع و مزن آتش زبان خویش را

4- Gören hâl-i dehānuñ 'aksini çeşmümde dir cānā
Belā bahrinde batmış pençe-i mercān durur gūyā

5- Neylerem 'ālemde sākī eyleyüp meyl-i şarāb
Cāmdur destümde dāğum penbesi anuñ habāb

6- Meclis'-i şeh şahın-ı gülşen havzıdur cām-ı şarāb
Nā-şugofte gonçedür konmuş aña her bir habāb

² Gamî Beg (Ayıntābî)nin:

İy benüm cānum şoran ol rüy-ı zîbâdan cüdâ
Māhî-i miskînûn ahvālî n'olur mâdan cüdâ

matlâma naziredir (v. 150 b).

³ Şehâbî-i Acemî'nin (öl. 971):

به که سوزم شمع سان رکهای جان خویش را
بیش ازو روشن کنم سوز نهان خویش را

matlâma nazire olarak yazılmıştır. (v. 108 a).

⁴ Tezkire yazarı Âşık Çelebi'nin:

Qadem başup gele çün kabır-i Qaysa nâka-i Leylâ
Mezârı üstine örter deve tabanı bir kemhâ

Qulağuma çalındı nefha-i ney nefha-i şüre
Nefes oğhymış anuñçün ider dil mürdesin ihyâ

beyitlerine nazire olduğu Gülşen-i Şu'ara'da yazılıdır (v. 136b).

⁵ Edirneli Mecdî'nin:

Sâkiyâ bir kaşır-ı minâ-fâmdur cām-ı şarāb
Kim çıkup başı kaba kesb-i hevâ eyler habāb

matlâma naziredir (v. 17 a).

⁶ Yine Edirneli Mecdî'nin:

Şahid-i şevke zeberced tâcdur cām-ı şarāb
La'ldür aña konulmuş sâkiyâ her bir habāb

matlâma nazire olduğu Tezkire'de yazılıdır (v. 171 b). Ahdi'nin, Fuzulî'nin gazeline nazire olduğu kesin olan 5. gazeli ile Mecdî ve Ahdi'nin bu beyitleri de, vezin ve kafiye yönünden Fuzulî'ye nazire olabilir.

- 7- Da'vî-i 'aşk iderisen ikisin sev güzelüñ
Şahideyn olmazsa iy dil bulmaz da'vî şübüt
- 8- سنک آن پیمان شکن پیمانه دلرا شکست
چشم امیدم حباب آسا از و طرفی نبست
- 9- Al ile gönlüm alan bir dil-ber-i mekkâredür
Yakmağa dil kişverini haddi âteş-pâredür
- 10- Egerçi kim dil almakda gözün üstâd-ı sâhirdür
Belî kan dökmede ol gamze-i hûn-h'vâre mâhirdür
- 11- Ger baña gam taşını yağıdursañ iy gül jâle-vâr
Gül gibi her birisinün başum üzre yiri var
- 12- Gördi kim düşdüm bîşât-ı kûrbe mânend-i gubâr
Hışm ile silküp beni atdı yabana rûzgâr

⁷ Bu beyit yalnız Riyâzü's-Şu'arâ ile Zübdetü'l-eş'ârda vardır. "Şahideyn": Zübdetü'l-Eş'ar; "Şahidün": Riyâzu's-şu'arâ

⁸ Fuzulî'nin:

سنک بیلاد بتان آینه دلرا شکست
هر تمنای که در دل داشتم طرفی نبست

matlâhı gazeline nazire olarak verilmiştir. (v. 152 b). Fuzulî'nin gazelinin tümü için bk. Fuzuli, Farsça Divan (Edisyon kritik), yayımlayan Hasibe Mazioğlu, Ankara, 1962, s. 321.

⁹ Kerbelâhî Kelâmî'nin:

Şanma kim sinemde 'aşkuñda dil-i hûn-hâredür
Gûşe-i külhanda yir tutmuş bir âteş-pâredür

matlâma naziredir (v. 164 a).

¹⁰ İstanbullu Vâhî'nin:

Neler kıldı baña bilmez miyüm zülfün ne kâfirdür
Nice kez kanuma girmiş durur gamzeñ ne kâhirdür

matlâma nazire olduğu Tezkire'de yazılıdır (v. 195 a).

¹¹

Ger baña mektûb-i dür-bârun gelürse iy nigâr
Gonçe-i zanbağ gibi başumda anuñ yiri var

matla'lı Vâlihî-i Üskübî'nin gazeline naziredir (v. 190 b).

¹² Muhîî'nin:

Hâkden ref' eyleridün zerre-i nâciz-vâr
Âftiâbum zerre deñlü olsa baña i'tibâr

matlâma nazire olduğu Tezkire'de yazılıdır (v. 117 a)

- 13- Genç-i hüsnine ol gün yüzlününñ oldı nâzır
Aķçesi olsa nola merdüm-i çeşmün vâfir
- 14- Başka 'âlem zâhir itdi süz-ı 'aşķ-ı pākümüz
Mıhr ü meh anda şerâr-ı âh-ı âteş-nākümüz
- 15- Mâ'il ger olmayaydı o kıadd-i bülende şem'
Başdan yanup yakılmaz idi encümende şem'
Bir bağlamalı âteşî dīvâne olmasa
Uyup ötime düşmez idi böyle bende şem'
- 16- Çeşm-i zaķmum görmedük tırin diyü cānānumuñ
Kanda eyler körlüğüne çeşm-i hūn-efşānumuñ
- 17- Fitneden bir nefes āhū uyķuda degül
Anuñ içün dil-i şūrīdemüz āsūde degül

¹³ İstanbullu Ref'i'nin:

Harem-i hüsnine yāruñ diyü olduñ nāzır
Urdı çeb rāst müjem merdüm-i çeşme vâfir

beytine naziredir (102b).

¹⁴ 'Ārifî (Rumeli Yenişehirinden)'nin:

Murğ-ı kıdsīdür ten-i lā-şeyde rüh-ı pākümüz
Yine meyl-i aşladur yokdur ecelden bākümüz

heytime naziredir (v. 147 a)

¹⁵ Fırdevsī'nin: (öl. 971/1563)

Görüp kemāl hüsn ile iy māk sende şem'
Barmakla gösterür seni her encümende şem'
Gerçi ki şeb külāh giyüp 'arz-ı hüsn ider
Likin şebīh almaz ol şeh-levende şem'

beyitlerine naziredir (v. 155b).

¹⁶ Edirneli İzārī Çelebi'nin:

Kanlı peykānın görince sīnede cānānumuñ
Cigeri ağzına geldi zaķm-ı hūn-efşānumuñ

matlama naziredir (v. 137a).

¹⁷ Edirneli Keşfi Beg'in:

Çeşm-i maķmūr-i nigār iy gönül uyķuda degül
Cāfil olma bu tegāfülleri bīhūde degül

beytine naziredir (v. 50.).

- 18- Düşeli gözlerüme 'aks-i leb-i cānānum
Ma'din-i la'dür dīde-i hūn-efşānum
- 19- هلاك شيوه آن شوخ عشوه كار منم
خراب دیدن آن چشم پر خوار منم
- 20- Dem-be-dem tırmaz akar kan zaḥm-i tīg-i yārdan
Ağlamaz kan dökmede bu dīde-i hūn-bārdan
- 21- Geh açıldı gonçe geh dürdi yüzini nāzdan
Bülbüle bu vech ile yüz gösterür açmazdan
- 22- Tığine arķalanup olmasa hūn-h'ārlığı
Bıçağı itmez idi bunca dil-āzārlığı
- 23- Dil uzadup ağıza almış ceres ehl-i dili
Sözini bilmez yabana söyler añlanmaz dili

¹⁸ Saruhanlı Sa'yi Çelebi'nin:

Nāle ney göz yaşı mey oldu ciger büryānum
Hāne-i dilde ḥayālūñ olalı miḥmānum

matlaına naziredir (v. 107b).

¹⁹ Murādī-i Acemin: şu beytine naziredir:

بگرد کوی تراز عاشقان زار منم
بدام توز اسیران خاکسار منم

²⁰ Sāmlī'nin şu matla'ına naziredir:

Niçün iñler bülbül-i şeydā gül-i pür ḥārdan
'Āşık-ı şādık olan kaçmaz cefā-yı yārdan (v. 113a)

²¹ Necātī nin:

Gey şakın manşübeyi bu çerh-i lu 'bet-bāzdan
Māt ider bir gün seni ruḥ gösterür açmazdan

beytine naziredir. Necati'nin bu beytine Ahdi'den başka Baki, Misali, Izari, Re'yi, Ruhi, Refi i, Nami ve Fedayi'nin de nazirelerinin olduğu Dil ve Tarih -Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, İ. Saip Sencer K. No. 4123 de bulunan mecmuada yazılıdır (v. 107b). Necati Divanı'nın Prof. Dr. A.N. Tarlan baskısında bu beyit yoktur.

²² İstanbullu Gıyāsī'nin:

Var iken hecrün ile gönlümüzün darlığı
Dehenün yok yire eyler bu cefā-kārlığı

matla'ına nazire olduğu Tezkire'de yazılıdır (v. 151b). Ahdi ile Gıyasi' bu matla'ları Baki'nin şu gazeline nazire olacaktır:

Var iken ḥancerinün 'āşıkā dil-dārlığı
Gam dıgöl eylese peykānı dil āzārlığı

²³ İzārī Çelebi'nin:

Nāleme iy dil ceres teşbīh olunmaz ḥāşılı
Söze gelse bir fireng oğlandıur çalar dili

matla'ına naziredir (v. 137 b).

- 24- Şanman füsûn-î çeşm-î siyâh öldürür beni
Eylər yanumda gayre nigâh öldürür beni
- 25- Harîmüñde yanar gönüm olup kandîl-î rûhânî
Du çeşm-î hûn-feşân aña iki yâkût-ı rummânî
- 26- Gülzâra şem'-i bezm olalı gül didükleri
Yanup kül itdi cismini bülbül dikükleri
- 27- Baña bir şeb vişâlün va'de cāna itseñ olmaz mı
Dil-î nā-şādı bir şöyle tesellā itseñ olmaz mı
- 28- Dün gice görmedüm ol mihr-î cihân-ārâyı
Dūd-ı āhumla kara başsa n'ola dünyâyı
- 29- Ğam-ı hāliyle çıkdum dīdeden ağlayı ağlayı
Delürdüm zülf-î zencīrine dil bağlayı bağlayı

²⁴ Bağdadlı Keremî (Germî de okunabilir) Beg'in:

Ol çeşm-i nātuvāna nigâh öldürür beni
Ol zülf-i tâb-dâr-ı siyâh öldürür beni

beytiyle başlayan şiirine naziredir (v. 47b).

²⁵ Ahdi' in bu matlaı Muhiti'nin, Gülşen-i Şu 'arā'ya bütününü almış olduğu şu matla'lı gazeline naziredir:

Kemin-gâh-ı şafâdan zâhir olup luṭf-ı Rabbânî
Bi-hamdi'llah ziyâret eyledüm Şâh-ı şehîdânı

Muhiti'nin bu ziyareti H. 991 / M. 1583'te yaptığı yazılıdır (v. 171 a).

²⁶ Ziynetî (Sirozlu) nin:

Öykünmez idi 'arızuña gül didükleri
Nâlemle bahs ider midi bülbül didükleri

matlâına naziredir (v. 107 b).

²⁷ Sānî Beg (İstanbullu)in:

Gönül mir' atını şofî mücellâ itseñ olmaz mı
Cemâl-i yârı bu yüzden temâşâ itseñ olmaz mı

matla'ına naziredir (v. 70 b).

²⁸ Harîmî Beg (Kütahyalı) in:

Teng itdün başuma şive ile dünyâyı
Göresin nice olur sevdüğüm istignâyı

matla'ına naziredir (v. 76 b - 77a).

²⁸ Yine Harîmî'nin:

Gezer küyüñda dil şām u şehir ağlayı ağlayı
Gamuñla nâr-ı hicrâna ciger dağlayı dağlayı

matlâına naziredir (v. 77a).

Tahmîs-i Gâzel-i Fuzûlî¹

Şehâ hûnî gözüñde kaşd-ı cân içün şecâ'at var
 Leb-i la'âlünde kanum dökmege remz ü işâret var
 Efendüm gözlerüm segrür ise hayra beşâret var
 Yoluñda cân virem gibi derûnumda 'alâmet var
 Şehîd-i tîg-i 'aşk olmağa göñlümde şehâdet var

Olaldan iltizâmum derd-i 'aşkuñ kenzi ey hûnî
 Edâ mümkün degül hâre itse eşküm mâl-ı Kârûnı
 Yeter çâre zenahtânunda habs eyle bu medyûnı
 Beni gel öldürüp kırtar belâdan çünki ey hûnî
 Ne sende merhamet şefkat ne bende şabra tâkat var

Murâduñ cân ise câna kuluñda yok durur ibâ
 Keserseñ başımı tîguñla yüz döndürmezem ka'tâ
 Ne deñlü hayf iderseñ gayra hâlüm ağlamam hâşâ
 Efendüm pâdişâhum ben kime varup idem şekvâ
 Baña çok cevri u zulm itdün saña senden şikâyet ver

Virelden cân meşâmına senüñ sevdâ-yı zülfüñ bû
 Çeküp dil şâm-ı fûrkatde niçe yıllar gam u gaygu
 Çü toğdı şubh-veş mihr-i celâlün çeşmüme karşı
 Dökildi gözlerüm yaşı nazâr kılmadun iy meh-rû
 Düşüpdür yılduzum beñzer sitâremde nüñüset var

İçersen cür'asın 'Ahdî cihâna pâdişâ eyler
 Cem ü Keyhüsrev olsañ bir birine mübtelâ eyler
 Dimiş ol kim cihânı mihr-i nazmı pür ziyâ eyler
 Gedâyı 'âleme sultân sultânı gedâ eyler
 Şarâb-ı 'aşk-ı dilberde Fuzûlî özge hâlet var

Nâmî-i Mardinî'nin Gazelini Tahmîs²

ای بت لاله رخ سرو قد خوس حرکات جوید از تلخی هجرتو دلم فوز و نجات
 از زبان تو بود طوطی بیچاره نکات ای لب لعل تو شیرین ز شکرهم ز نبات
 میرد حصه ز لعل لب تو آب حیات

¹ Bu tahmis Süleymaniye Kütüphanesinde Esat Efendi K. No 3424 de v. 281 a dadır. S. N. Ergun bu tahmisi Türk Şairleri'nde yayınlamıştır.

² Nâmî-i Mardinî, Gülşen-i Şu'ara, v. 141a.

سوی کلشن بخرام ای گل تر همچو سمن معتدل گشت هوا باغ جهان دشت ختن
مرده ای عاشق آواره¹ آشفته سخن نوبهارست صفا بخش شد اطراف چمن
وقت آن شد که کند بلبل گویا نغمات

پای بند دل مانی سر موی تو بود نیست راه نوردان نه بکوی تو بود
نه همین مقصد عشاق بسوی تو بود غرض از کعبه همان دیدن روی تو بود
ورنه هرگز نبود میل بسوی عرفات

ای ز سیر در تو اهل نظر دیده جلا که ازو گشته مصیقل دل اهل صفا¹
عالم از بوی سمنسای تو خوشبو ز هوا از غبار ره تو برده مگر باد صبا
بمشام دل و جان میرسد خوش نفحات

عهدیم گشته بپابوس تو مایل صنما عاجز از در که تو شد مردم کامل صنما
پی بسر دهند مست چو مشکل صنما چون کند وصف قدت نائی بیدل صنما
زانکه هست آن قد رعنا ی تو عالی ز صفات

KAYNAKÇA

- Ahdî, Gülşen-i Şu 'arâ, Millet, Ktp. Ali Emiri K. 774.
Âli, Künhü'l-Ahbâr, Türk Tarih Kurumu Ktp. yazma No. 546.
Âşık Çelebi, Meşâ 'irü's-Şu 'arâ, London, 1971.
Beyânî, Tezkiretü's-Şu 'arâ, Millet Ktp. Ali Emiri K. No. 757.
Ahdî Divançe ,DTCF Ktp. İsmail Saip Sencer K. I/5579.
Ergun, Sadettin Nüzhet, Türk Şairleri, c. I, s. 400.
Hasan Çelebi, Tezkiretü's-Şu 'arâ, D.T.C.F. Ktp. N. Aktuç K. No. 9.
İstanbul Kütüphaneleri Tarih Coğrafya Yazmaları Kataloğu, 7, s. 575.
Kafzâde Fâizî, Zübdetü'l-Eş 'âr, Millet Ktp. Ali Emiri K. No. 1325.
Levend, Agâh Sırrı, Türk Edebiyatı Tarihi. Ankara, 1973, s. 269-273.
M. Süreyya, Sicill-i Osmani, c. 3, s. 609.
Riyâzî, Riyazü's-Şu 'arâ, Millet Ktp. Ali Emiri K. No. 765.
Karatay, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Kataloğu, c. I, s. 400.
Türk Ansiklopedisi, c. I, s. 234.

¹ Vəzin eksik

حسرت قدوز خاک شاخ گلدهم در دم
 قطره قطره خون اشکم در دایم دریا
 خیرم آب حیات سنن ای فخر استیلا
 دمدم زهر فراقک چون سیر دریا
 کون یوزک اطرافنی خاک سر اسیر طولا
 روز و صید شب بچک بر ابر دریا
 تاج بشید و قباده سر فوآنر کوکل
 دود آه پر شرر عیدی زرافسر دریا

د - یض

زنی بر قطره آب در کویا
 و شری در ناب در کویا
 قطره قطره عوق بنده اند
 جام میده جاب در کویا
 ایکی زلفیند عارضی سیطه
 بر مجد ولکت بن در کویا
 زلفنی پر تورنید کورن
 دیر شب ماتاب در کویا
 کور کور نور کچر خوشی
 زبه عیدی عذاب در کویا

و - یض

ساقیا برب زور قید رجاست
 بر مغک حکمی ستن یکدی او شسته
 ست اولوب کلشنه کلده که ضابطه
 شسته ضحوب یورکن غنچ لک اندی
 شمع رخا که خوشبو کچر دل افرازا
 خیل کرم اتدی ولی طوری نیر کلچا
 غایب اولدوغنی هرک کچر مال
 بلکه اجم زده نقطه دوکوب آچر کتاب

کورین : لعلی ویکره نه بیهوش
 منت شام بیت الم روزگار
 جنت اچره کشتیه چونکه یابانم
 همه یه جنت کو یک دندر بولدی

خطک کاسه تراش آینه آفت
 شب یترس اگر کافشام مرت
 دوم مپان حکم یر بر زمان
 ددی بویش و سکین کر بویش
 رقیب فتنه سوری و زندنا
 اولی و بیزه بولندی کبی طفت
 قیاموکی کورن دیرای سق
 بو قاسدن قیامت بر عطا
 معنی طهرت چون اولدوم آشی
 رقیبی اولدو اولسون با که طهرت
 ایشته ی سوزکی جان یردن
 اوسته بولدی آرد به صحت

جان ماعی بولدی باز روح اندو
 کل خه تک غم کید که غم غایت فنا
 بوی زلفک سیتو ولدم چیم درد
 قیاپو که کلدم او دارم او به بود درد
 تناسک دمن شاه و که اولد
 اولدی خاک مقده که هر دو همک
 نیدن ماک صیاس جان چون صبح
 لعلی پر تو صبره یک یوق چو اجماع
 آتش بدر بادوه لعلی باش خوشتر
 کوردم عالمه همه یکی بوزنک نچ

کل زقرآن تکیه کی می صان چمن سینه - زر کلامی بکدی ز کس بوستان اوغلا
 سیر جیش بر جوان نور سیه در منن قاتق سرو یگانگی کل فخری میا سینه
 جام می آید که ال سیرانه اندک غم دکل پاکه آواره واده شایه این سیرینه
 کعبه کو یک چون جان ارباب صفا ای جان ابرو خندان غم کاه قبا سینه
 سو پیشوب ارباب سینه کدر عهدی از ملک حسن المفا بکری این دیار سینه

حق سکه نذل اتم اولدی جانان شکار اچی آید که چکم دیر لرد و دیوان شکار
 فحش ال و پیشکن اوله اول کوشش بانه صنه کم کیر ال الگ کس مران شکار
 یزد ب بندن چکر قنایه دلدار ی قریب ای مدد اکتب درایان شکار
 پی ای بیک بوس ایدر فقر اکو بورد دست شهسوارم انت اوله شوقن جوان شکار
 برکرا چه اول تشی مایک عقاب بری پر مرغ دل کس ایدر عهدی فرار ان شکار

با و یوب چیک غم نی کی افغان اوکوز بی نوادر سیاهون در دینه در مان اوکوز
 برغن جیش خط خدیه زلف کمرشی روده کلش منه در کویا که تران اوکوز
 خالی اول شاگ کلوب دیوان حسن خوزه بر جیش سلطانه راینه و ارکان اوکوز

دل داناگ فکر ایوب زلف کریم کا چہرہ بر صحتی در کو یا شبت ن او کو نور
 هر سوزنم بگلستان وصف رفته عید کل کی شرم او قور هر کم گلستان او کو نور

و س اینک

کج حسینه او کون یوزنیک اولد ناطر اچھی سی اوله نولامردم چشک و اف
 بنده سن سو کر کین با کوی دیر سن دیریم سکھ کم سولیلدی دیر شرم ایده باول شقار
 چکدی شکر بودی کلدی خلک شکر ملک سلامی ده و قیلدی خیالی کافر
 عارض و قاشی دکل اشک تنیز قلب خودی لعل آتش محو ایوب او چشیم
 سوزاری وصف یا خلک سوز خلک قمنی عید کی کبی برانجه و نازک شاعر

و س اینک

شب فرتنه غم هر کشی کم صابر اولور باشه کون طر نوانک شبت نوا اولور
 کجی یام و صام دید فرت بیدر بوید قالم کو زلم اولده کجی آخ اولور
 شهر حسن اوچه قتی سر کشیدی کرد چشک اکدی محو یل کو زک آنی عجب ساق اولور
 ولده آینه نمان ایله صرخس یوزن بفسک آنک کون کبی اول قلم اولور
 عید یا خیال خطی طریدی جمال شدرین حق ستر ایدنا عجب دینی قرا کا اولور

و س اینک

کورده لی باغده و بنفش تر سنبلی خطه آنک باس اگر
 جانی تیز و پراوشه سوار دیو یزده سی طور میوب بی دور تر
 الدی بر ننگه دی کنده کور مدام بویایه بردخی دلبر
 انونه وردی لعن ام دوتیبه ددم ایوه صوبی دوشد شکار
 قتل و عده ایوب کت عندی خسته و عده سن کوزار

دست یغت

خطدن و هم ایوب دلف و بزرگانه جلدن قورق اول چاره عر جاودان
 کوزم خاک رینی کوریه یوز سورمک در کلام کور یکک کوری جو شناس دن جان
 جگر قاتیل کوز باشی خفته بو چاسون لب یاره ال ایبر غزل شراب ارغوان
 ایوب عقیل با اندیشه ارم در خسته و عظم در یاری قویوب آذن بو عقیده خانه
 یازوب بر سنک نام دکه قهرم اوزر دیکم یو لکده خاک اولر عاشق نه نام دیکم
 خط یارک غبارن اولر اغیاره و غیره بی عارف اولن اسرار الدن نمان استر

دست یغت

کوزا چنچ کورده ناکه بر پیر خا کوز بر یوب پیک ده کلکی کورنه تکرار
 خاک پای کوز آنک کوزنی ایرم کورده سرم کوزدن سیر کوزری غیار کوز

ناز و جوی کز نازی سرشته دل کستوری
 دوستی بداران کجی صدد و کس که مباد کوزه
 کندی و دلن عقل و فکر و قلم و سحر
 نیسون قان دو کس بوغی اخلی و خاک کوزه
 بخت و جفتی نوله نیازی و بر بختان
 کوردی کوز کوز کور محشی کوز زری تان کوزه
 کورد و کوز کوز و کوب تان دو کس ایش
 عهدیا ویر زمان عیاق تیغ غم می
 صویریه قان اچر قانغش اوان خور کوزه

سین

ایلیدن بر نفس کو کیمه اولما نه دوس
 اول جوسل دل قرار اتمز یزده بر نفس
 ای شکر لب نوله اولسه لعلک اوزده
 قنده کم اولسه شکر اکا او شکر لاله کس
 اول لپی شیرین غمندن کو کهن و شاد اود
 ناله قلم سپون او وری بکا ویا دوس
 بجمع البحرین اشک کور طغیان
 خجسته نیراره کچمزدی چون و آس
 آرزوی لعل جان بخشینی اتم عهدیا
 غمزه سی تیغی کور جانندن یوری کس

سین

جان و دلدن اولسه عاشق رخ جانان
 بویله یانمزدی سراپا آتش سوزانه سمع
 طو تشید زار شو تکل باشنده اودنیا
 سرکد شتن نوله یان ساک یانه یان
 آتش عشقه نوله دوشتم کورب رسالک
 یازاوده توشو ارد کورنه کورده سمع

نور افاده آنکه کلیدی رخنه کن کریم
دویدنی تاب رخساره او غوی نقصان
قرشوسنه مهم ایدی نیاید عهده و
کرم اولوب شوقیه کله مجلس جانان

کرم اولوب اغیار چون تقیض جانان داغ
نوله یا نوب یا قلوب بودل سوزان داغ
کوداندود و بایم شخی ایدل لاله در
شرحه راوند داوون سینه هر جانان
بزرگ بکزد یوکل چون شهادت ایدل
بعت ارشعده کلکی لاله نمان داغ
برتر ایزد بوعوب نبیک کچر دیم قیامت
دیدن یقین لازم اولدی آلت شایان
پنهان ابدال جانان ستر اولون دیوان
عده یا یقیدل سراپا بوتن عریان داغ

نیمه

مپوش اولوب دوشدی ایا طبعه
بکزر بولوب کول کلشی دوشدی حجاب
نقل لبیک بکزم استودی اپتون
ساق نیه خیمی دزه سی چندی کباب
لعین امر کن بکاسکه ایدرین خط
دوق اینه طالع کور آهیس شراک
مجلسه سورب ساغول کلکی امر
دونه دونه آندوغی بودرمی ناک
خیر اتریک قانی دوک بنکله اش
کوندرا دقل سینه به فضا ایدل لاله
بیش اوزوب کله صونی نوله ز
یاننده چنک قلعده ربابک

و س ایفگ

دنیا بید و کرایش بر پری خنده کرد
 کوزینه کور نور و آرد در مکر و خوش فو بنا کرد
 کتاب جنگی گودش فطکدن ویریدی
 چقا کلدی کتوردی یوز بلاغت و
 او نور کو د کوره بگیشی راه و فغان
 بور سیمه شیوه و نازیکه کور سره در فغان
 چکن ای یوزی کل نوله چکم طوطی
 بکر بر پنجه تر چون هزاران جو دینی فغان
 دل غم تشی بعدی تندی لایر فغان
 کوزنه عهد نیک کور دی خیال فغان

و س ایفگ

خزینه طاینب طور سه بر پا کرد کل
 در وک پیکه برن دو کزنی یاره
 دونه میدان اواده نوله مانند جاس
 کوردی بر پرده قرار ایده خواره
 دوی شمدی کلورن پاره پیچیدی
 واره لم صبر ایده لم خردنی بر پا کرد کل
 عقل و دین صبر سکون کنایه سکنا
 قالدی ناچاره د بولدی بر چاره کل
 عید با کلک آتوب کت جاناته خوار
 حکام دیدی که ویر بوی صبا کار کل

و س ایفگ

ای دیده تر شمع صفت اشکشان
 شوقیه مرا می کبی کل خنده زمان اول
 بر خند سنی زن اگر کوسه مای اول
 ن کبی تر مردم فریاد و فغان اول

کوینده صفای سگی در جام محبت نوش آیت پرستم شرب زنده جان^{اول}
 یوتقصد جوهری که اول برنده بود در کج کل دارد و منی یار و نه نام نه نماند^{اول}
 ز بنار صفتن دلیسون احسان^{اول} برو جسد ای دیده یوزخه مکران^{اول}
 آتش دلی و دینی صبر و عزم کینه^{اول} جان ویر یوزخه عین چاره روان^{اول}

بیت

دل دزدی که اول دزدی مهر که واصل یوللا در ده کید و شوبانکه نزل
 کو کیک اولور ساکه ربه هم اسبک ظاهر بود راندال علی ابر کمال
 بیلی سوزن کوشی ایوب آچیلدی شنج آخر بر ایدوب که کلکیده اولی کید
 بی خسته یوتیار دوم اولسیدی آه اولمزدی اول باد هوا ییلد بوجال
 مجنون کشت عشقیدی مهرت اگر شکلا ییری یقوتوب لاله اولور دوی شعل

بیت

دوشکی کوزلر معکس لب جانانم معدنی لعل دره دیده فون لغزانم
 روزمان دکن باران عشقم کندی چچ کوز آچیلدی دیو که بکاسانم
 قشک آب مو اندر آن قنده کورن تشنه در بادیه غمخه دل سوزانم
 کوبک نجم او پیادی غا و یی لور چقدی بام کلک دونه دونه لغزانم

عیدی چنان اولی علی پد اتم اوم
صنہ چانه سر صمیمه حج پانم

دست بیگ

طغی سر شکم اغلا د جدم بنم بلمن او یا شیار سی نم کوردی نام بنم
اشکم بیای طو تر زیننی نود شبا افلاک دکی آتشی اتم علم بنم
لعنن مذم که یار صور دشمن نون اغر بر ایدر آلفه جانم اودم بنم
اول شاه باز کسته باشم ایت پیا دولت کلوب قوز باشمی الم بنم
عیدی دیار رو و کلوب ایله نظر کورنم اولدی کوزه ملک عجم بنم

دست خبیث

قن ایدوب ای قاشی یا اولدی اوتک ^{دله بننا} یاره مک غون ارب جو آج انچون هر زمان
اوق کبر افتا ده کی اتک ییانه کرچکم خاکدن کلک کتوردک بنه ای ابرو کان
یتر دله وز کور شو کو کسمی کسم نولا سینه صد چاک دکی دمه نک بریران
سینه ده صف صف خدنگانی کان ^{ایضا} چقمق بام فایه جان زاره زردبان
یتر کلک بئر نورس ایکن عیدی چک آدمه ایلک بئر دیر لر بلورسن پیکان

دست خبیث

لاله خدرده رفی کلان در درکاشنه پی نوا عشاق اچنده زار درکاشنه

کوزی شاهین کبی دل مرغی قمر بر دشت
 دل با و نازین دلداره در سگاشته
 کل یوز کسره زوزار اولمش تیور کیشک
 کوزی یوز کسره زوزار اولمش تیور کیشک
 بر عتده عقلی آتور آتوی مجسونه ایدر
 بر پرلی صورت کوزی کتار در سگاشته
 آب حیوانی کیمی لعل کون دوشوب و آتور
 جان ویر بر طالب دیدار در سگاشته
 خسر و ارباب بخار دادله نت ویرن
 بر لبی شیرین شکر گفتار در سگاشته
 کوره ای عهدی میا کجک دکانک نقشی
 وار و یوزی بر جور کم وار در سگاشته

دست یفت

یردکده عقدن رخ دلداره شکوفه
 ایتدی یقین سن شوقله یوز پار شکوفه
 بر خطه ده یوز صورت پیک زیکید کیر
 کبرنگه کندن رخ دلداره شکوفه
 بوز زوی قیز زوی او تنوب ای یوزی
 سن سیمبر ایدلی نظاره شکوفه
 شمیر خوان پارله دی جسمی شافک
 صان پنبه تر هدر استیاره شکوفه
 اسرار الهی بی عیان ایلدی خلقة
 منصوروش اصله نوله داره شکوفه
 بکزدی سنک خج کل قوصه کندن
 طاقسه یراشور کوزلم فایه شکوفه
 رشک فلک اولور سه نوله سیر خضر
 اجم در ای عهدی چمن زاره شکوفه

دست یفت

سو روم یوز می پاکیه باغ ارکده رفعتد بستم طوبیه ایردی قد مکده
 عشا قده حشر اولدین ای قدی قیامت یقیننه ایکی آنری نارسنگده
 یاد قده زلف و دمنک و مسیه عالم نوله جاغن بلر دم اگده
 بکمز دیر ایدم لعل کدر بار نی یارک کلک سوزنه ای غنچه دلک اول نلکده
 یک موده ولی زنده قهر بردم خنچه انفاس مسیحی وارای عهدی دیکده

— — —

یوکلده جان و سر ترکینی اورنم سیم طایفه اوده تی حمله بستم کوکل عکس خوابیه
 دوم برکری لعلک اموب کستم دوقی لاله بر ایکی ایچ یقین وارکت تیر جانده غدا طایفه
 دلا بو شمره شمره سینه پر خنده کیم شرف یازوب جان صغیر سینه اهل درده بر طایفه
 و شتر آتی اقام پاکیه سایه کرم کون او برنا جند رآذن کرم قیامت با طایفه
 شک هر کله چون جور کسان اوز کز طر تیر عهدیه هرک بجای جوری عجب با طایفه

— — —

عالم منصور کی کشف اسرار ایلد دار لوب سینی ای دل باشکد دار طایفه
 لعلی قویوب سینه طایفه ای کوکل الله نورسن آره یرده کز لوبازار طایفه
 حوت ایدوب می متاعی زاهد لمر سکال کوز کوره آیاخه چالده غنغن انکار طایفه

دانشک چاک اولسون ایغنی در سگ کج
طافلوب هر خار هصاقن سیکل ایل
کوشایدوب تعلیم غیری بند کجک عمید
پیدی طوت بردنی اول فنی کزار ایل

ناخه خطکدن نمونه سبز دجوزنی
کل کی دایک یقیدر لاله خود روضی
کورکه دیر ارباکک عاشق شیدایی
هر کجایر صبا هر سور و اندر روضی
نشرک سرکشه سی شهر چره افغنی
کوه و صحرا ده کونک دیوانه سی اونی
کج خنک اوزره اثر در زلف غیرتی
خاله ن ناظر خودک بر بنده نندونی
اترک صفند بیک کج که چه کور کج
دیدک بر کر سر کویده کدر بودنی

حسن اوله سر آند نوله روم شای
کوردم مشنی سیر ایدیه لی مصر شای
سیر کل نازک کنگه پیرای قبا
بخه اولور مش کوره شهرک کوزلی پیر
شعبه ایدیه نه نوکی کونفر نیک
روزه غمده کچر بنده رک ایامی
مرحبا دیواله کوکلنی ای ایدیه غار
اتمه پامال له قرشو بول بدنامی
روز عید ایدی کوز نکره صنفی نکره
صلن ای سرده سی سیر ایدیه لم ایل
سایا روزه غمده بنده اوشدایلم
باده لعلکی صون دفع ایدیه لم ایلم

عنه نیک ای بری پا بسکه دستم خیم پاکین یک یه کی دوشه لایه و ب اقد
راست

کو شروب عامی خوشیدش ای شای قلدی دزه جافاده رک آرای
هک کوش یوزلوری آه لک لک عارفک یوخه شک هر جهان آرای
ای سرخ اچره صوره صوره جانتا بد جاده الیکه سیر ایدن او سیم اندای
نجه بیدر او مرین کم بکده دشنام آید سولیه ممکن سیر الخ دهنکن کای
عید که اچره مرادی چو قلدر عوض خیار استرم اچگون هر کون اوله پیرای
دست یخه کای

ایه و ب ندرین سوچمن زارتن تاش افتاده یس در قلدری تاش
طوبی نجه بیدر دکلوب طوبی تاش امش کی اول شیوه رقا تاش
جولیه بی چونکه طاک الیکه کاش کلایه قدم رجه قلوب باری تاش
آینه اسکندره هر کن نظر اتخر هر کم ایدیه مرات رخ باری تاش
زلفنه نوک کوکلنی کورده مرادی عاده تر ایدر هر کیش بردارتن تاش
مصله و سنی

تالی چوق زلفیه طره طارکی یا طرش بری پرینه اکی بارکی